

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту

Кафедра публічного управління, адміністрування та інформаційної діяльності

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи

**на тему: «Вдосконалення діяльності територіальної громади під час
воєнного стану (на прикладі Сарненської територіальної громади
Рівненської області)»**

Виконала: студент 4 курсу

Групи ПУА-41

Спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»

Кирушок Анастасія

Керівник: Мартинюк Г.Ф.

Рецензент: Шинкарук А.Л.

Рівне – 2023 року

Ім'я користувача:
Анастасія Сергіївна Кирушок

ID перевірки:
1015681109

Дата перевірки:
23.06.2023 09:23:48 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Library

Дата звіту:
23.06.2023 09:33:28 EEST

ID користувача:
3757

Назва документа: Kyrushok_Anastasiiia_Sergiiivna_vdoskonalennya_diyalnosti_teritorialnoi.docx

Кількість сторінок: 62 Кількість слів: 13458 Кількість символів: 106106 Розмір файлу: 428.59 KB ID файлу: 1015325391

19.1% Схожість

Найбільша схожість: 9.48% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1013022726)

Пошук збігів з Інтернетом не проводився

19.1% Джерела з Бібліотеки

917

Сторінка 64

0.36% Цитат

Цитати

5

Сторінка 65

Вилучення списку бібліографічних посилань викнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

3

Λ

АКТ

перевірки випускної роботи кваліфікаційної роботи на наявність
текстових збігів

Національний університет водного господарства
та природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра публічного управління, адміністрування та інформаційної діяльності
Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри
державного управління,
документознавства та
інформаційної діяльності
_____ (Л.Х.Тихончук)
“__” _____ 2023 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ
Кирушок Анастасії Сергіївни

1. **Тема роботи:** Вдосконалення діяльності територіальної громади під час воєнного стану (на прикладі Сарненської територіальної громади Рівненської області)

Керівник роботи: к.п.н., доцент Мартинюк Г. Ф.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від 19 квітня 2023 року С
№ 428.

2. **Строк подання студентом роботи** «23» червня 2023 року

3. **Вихідні дані до роботи:** нормативно-правові акти, розпорядження органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, дані Сарненської міської територіальної громади, підручники, посібники, монографії, періодичні видання.

4. **Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)** 1. Теоретичні основи роботи територіальних громад. 2. Аналіз роботи Сарненської територіальної громади рівненської області. 3. Напрямки покращення діяльності Сарненської територіальної громади рівненської області.

5. **Перелік графічного матеріалу** Мультимедійна презентація

1. Мета, завдання, об'єкт та предмет дослідження 2. Ознаки територіальної громади 3. Нормативно-правове забезпечення діяльності об'єднаних територіальних громад. 4. Інформація про Сарненську територіальну громаду. 5. Земельний фонд. 6. Апарат ради та виконавчі органи. Структура населення 7.

Виконання бюджету Сарненської міської територіальної громади 8. Програма підготовки територіальної оборони та місцевого населення до участі в русі національного спротиву в Сарненській міській територіальній громаді на 2022 - 2024 роки 9. Аналіз роботи Сарненської територіальної громади під час воєнного стану. 10. Заходи, які можуть бути вжиті для покращення діяльності та забезпечення безпеки населення. 11. ПРОЦЕС УКЛАДАННЯ ОФІЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ ГРОМАДАМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ 12. Висновки

Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Мартинюк Г. Ф., доцент	23.05.23	
Розділ 2	Мартинюк Г. Ф., доцент	30.05.23	
Розділ 3	Мартинюк Г. Ф., доцент	06.06.23	

7. Дата видачі завдання « 23» травня 2023 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів магістерської роботи	Строк виконання етапів	Примітка
1.	Вступ Розділ 1. Теоретичний розділ	23.05.2023- 29.05.2023	
2.	Розділ 2. Аналітичний розділ	30.05.2023- 05.06.2023	
3.	Розділ 3. Проектування, обґрунтування, оптимальні рішення, їх впровадження	06.06.2023- 12.06.2023	
4.	Перевірка випускної кваліфікаційної роботи на наявність текстових збігів, оформлення презентації, документів та підготовка до захисту	13.06.2023- 25.06.2023	

Студентка

(підпис)

Кирушок А.С.

(прізвище та ініціали)

Керівник бакалаврської роботи

(підпис)

Мартинюк Г.Ф.
(прізвище та ініціали)

Відповідно до даних сервісу Unplag файл «Kyrushok_Anastasiia_Sergiivna_vdoskonalennya_diyalnosti_teritorialnoi_gromady_v_period_viyuni» автор: Кирушок Анастасія Сергіївна містить 80,9% авторського тексту.

Дата: _____

Підпис: _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОБОТИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД .	12
1.1. Поняття та ознаки територіальної громади	12
1.2. Нормативно-правове забезпечення діяльності об'єднаних територіальних громад.....	14
1.3. Зарубіжний досвід діяльності територіальних громад	17
Висновки до розділу 1	24
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ РОБОТИ САРНЕНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	25
2.1. Загальна характеристика Сарненської територіальної громади Рівненської області.....	25
2.2. Оцінка фінансових показників діяльності Сарненської територіальної громади Рівненської області	37
2.3. Аналіз роботи Сарненської територіальної громади Рівненської області під час воєнного стану	41
Висновки до розділу 2	48
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ ПОКРАЩЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ САРНЕНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	50
3.1. Крайні практики розвитку територіальних громад України	50
3.2. Заходи щодо покращення діяльності Сарненської територіальної громади Рівненської області під час воєнного стану.....	55
Висновки до розділу 3	65
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:.....	70
ДОДАТОК.....	78

ВСТУП

Актуальність теми. Умови воєнного стану ставлять перед територіальними громадами нові виклики і вимагають вдосконалення їх діяльності. Важливо зрозуміти, що в таких умовах роль територіальних громад набуває особливого значення. Це стає періодом, коли демонструється справжня сила громадського духу та здатність людей об'єднуватися навколо спільних цілей. Вдосконалення діяльності територіальної громади в умовах воєнного стану передбачає кілька важливих аспектів. По-перше, необхідно забезпечити ефективну комунікацію та зв'язок між громадськістю та органами самоврядування. Це допоможе швидко та оперативно реагувати на змінну ситуацію і передавати важливу інформацію. По-друге, варто звернути особливу увагу на розробку та реалізацію планів надзвичайних ситуацій та заходів безпеки. Воєнний стан вимагає чіткого визначення обов'язків та ролей різних структур і організацій, а також грамотного планування та координації дій у разі надзвичайних подій. По-третє, важливо активізувати громадську участь та мобілізувати ресурси громади. Воєнний стан вимагає взаємодії та спільних зусиль усіх членів громади. Тому важливо створити механізми для залучення громадських ініціатив, волонтерської роботи та активної участі громадян у заходах, спрямованих на забезпечення безпеки та життєдіяльності громади.

Крім того, розробка планів економічного відновлення та соціальної підтримки населення також є важливим аспектом діяльності територіальних громад під час воєнного стану. Необхідно враховувати потреби та інтереси громадян, особливо уразливих категорій населення, і забезпечувати їм необхідну допомогу та підтримку.

Аналіз публікацій та досліджень. Питанням розвитку територіальних громад займалися такі вчені: В. Воротін, О. Савська, О. Кейер, А. Оліник, В. Куйбіда, Ю. Волошин, С. Андрєєв, С. Коготюк, В. Дименко, С. Феднін, А. Атабекова, Л. Білоус, Д. Козачук, В. Василівська та інші.

Мета кваліфікаційної дипломної роботи – дослідження та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення діяльності територіальної громади під час воєнного стану (на прикладі Сарненської територіальної громади Рівненської області)

Для досягнення мети визначено такі завдання:

- розкрити сутність поняття та ознаки територіальної громади ;
- охарактеризувати нормативно-правове забезпечення діяльності об'єднаних територіальних громад;
- розглянути зарубіжний досвід діяльності територіальних громад;
- описати загальну характеристику Сарненської територіальної громади Рівненської області;
- провести оцінку фінансових показників діяльності Сарненської територіальної громади Рівненської області;
- проаналізувати роботу Сарненської територіальної громади Рівненської області під час воєнного стану;
- навести кращі практики розвитку територіальних громад України;
- навести заходи щодо покращення діяльності Сарненської територіальної громади Рівненської області під час воєнного стану.

Об'єктом дипломної роботи є процес вдосконалення діяльності Сарненської територіальної громади Рівненської області громади під час воєнного стану .

Предметом дослідження є теоретико-методологічні основи та практичні аспекти удосконалення діяльності територіальної громади під час воєнного стану .

Методи дослідження: узагальнення, порівняння, горизонтальний та вертикальний аналіз показників, дослідно-статистичний метод аналізу, формалізація, індукція, дедукція.

Методологічною та інформаційною базою дослідження є чинні законодавчі та нормативно-правові акти України, наукові роботи видатних вчених у цій тематиці, періодичні наукові видання, матеріали Сарненської

міської територіальної громади, інші публічні статистичні та аналітичні огляди, інтернет-ресурси тощо.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОБОТИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1.1. Поняття та ознаки територіальної громади

Характеризуючи територіальну громаду, переважна більшість соціологів і юристів сходиться на тому, що вона є необхідною демократичною противагою центральній владі, сприяє своєю легітимною діяльністю обмеженню можливостей свавілля з боку держави. Передача тих чи інших повноважень територіальним громадам дозволяє запобігти зайвій концентрації влади на центральному рівні, переобтяженню центрального апарату місцевими справами.

Термін «територіальна громада» визначається у статті 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», в якому під територіальною громадою розуміються «жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, селищ, міст, що мають єдиний адміністративний центр» [4]. Вбачається, що наведене визначення є доволі вузьким, адже закон визначив цей термін лише через родову ознаку «жителі, об'єднані постійним проживанням» не наводячи його інших кваліфікаційних ознак.

У правовій літературі поняття «територіальна громада» характеризується за допомогою різних кваліфікуючих ознак. Для розкриття його змісту у законодавстві використовуються різні терміни: «територіальна самоорганізація громадян», «громадяни, які проживають на території», «населення адміністративно-територіальних одиниць», «територіальний колектив громадян» [5, с. 336].

Отже, територіальна громада – це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл,

селищ, міст, що мають єдиний адміністративний центр (за Законом України «Про місцеве самоврядування»).

Згідно зі статтею 140 Конституції України територіальна громада – це жителі села, селища, міста чи добровільне об'єднання жителів кількох сіл у сільську громаду. Території територіальних громад (які, у свою чергу, поділяються на старостинські округи) формують райони, декілька районів утворюють області. Станом на 2021 рік в Україні нараховується 1469 громад, сформованих шляхом об'єднання сіл, селищ і міст. Міські громади міст Києва та Севастополя, а також Чорнобильська зона відчуження мають особливий статус і не входять до складу жодного району та області. Автономна Республіка Крим поки що не поділена на громади внаслідок російської окупації.

Основними ознаками територіальної громади є спільна територія існування, наявність спільних інтересів місцевого значення, соціальна взаємодія членів громади в процесі забезпечення цих інтересів, психологічна самоідентифікація кожного члена з громадою, спільна комунальна власність, сплачування комунальних податків.

За чинною конституцією території громад не є адміністративно-територіальними одиницями, проте мають окремі коди КАТОТТГ.

Територіальна громада, адміністративним центром якої визначено місто, є міською територіальною громадою, центром якої визначено селище міського типу, – селищною, центром якої визначено село, – сільською.

Якщо застосовувати до громад в Україні адміністративний поділ, який існує у сусідній Польщі, то формально мав би бути розподіл на міські (до складу яких входить лише місто) та місько-сільські громади (до складу яких окрім міста входять і сусідні села). Наприклад, усі 12 міських громад Житомирської області фактично є місько-сільськими, такими ж є усі міські громади Вінницької, Волинської, Івано-Франківської, Львівської, Полтавської, Сумської, Тернопільської, Хмельницької областей, у Київській області із 24 громад суто міська 1 громада (Славутицька), решта 23 – місько-сільські, у Чернігівській області суто міськими є 2 громади (Чернігівська та Прилуцька),

решта 14 – місько-сільські. По 1 такій громаді – у Закарпатській (Ужгородська), Рівненській (Дубенська) та Чернівецькій (Новодністровська) областях. Проте українське законодавство, на відміну від польського, не передбачає такого розподілу. Незалежно від того, є у складі міської громади сільські населені пункти, чи до меж входить лише місто, громада називається міською.

Концепцією реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, ухваленою Кабінетом Міністрів України 1 квітня 2014 року, громади визначено адміністративно-територіальними одиницями базового рівня.

З 2015 до 2020 років в Україні в рамках реформи децентралізації утворювалися об'єднані територіальні громади шляхом добровільного об'єднання суміжних територіальних громад сіл, селищ, міст.

Об'єднані громади отримували значно більші повноваження і фінансові ресурси, які до цього мали лише міста обласного значення.

1.2. Нормативно-правове забезпечення діяльності об'єднаних територіальних громад

Місцеве самоврядування в сучасній Україні розпочало свій розвиток з 7 грудня 1990 р. після прийняття Закону УРСР «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування» [2]. У відповідності до прийнятого закону сільрадам, селищам міського типу та містам було надано повноваження вирішувати місцеві питання на відповідній території. Однак наведений нормативно-правовий акт чітко не вказував, що територіальна громада є суб'єктом місцевого самоврядування. Закріплення місцевого самоврядування вищим законом держави та визначення територіальної громади як первинного суб'єкту місцевого самоврядування відбулося тільки з прийняттям Конституції України.

Наразі існування місцевого самоврядування визнається й гарантується Конституцією України, вони вважаються утвореними у відповідності до закону.

Прийнятою 1 квітня 2014 р. Концепцією реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [6] та Стратегією сталого розвитку «Україна - 2020» була сформульована мета децентралізації, якою є відхід від централізованої моделі управління, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні [7], реалізація положень передбачених Європейською хартією місцевого самоврядування [8], принципів субсидіарності, повсюдності і фінансової самодостатності місцевого самоврядування за допомогою створення системи об'єднаних територіальних громад (ОТГ).

Об'єднання територіальних громад в Україні розпочалося 5 березня 2015 року з набуттям чинності Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [9]. На початок 2020 року в Україні створено 1029 ОТГ з населенням 11,7 мільйонів людей. На теперішній час маємо – 1439 громад з загальною кількістю населення біля 38 мільйонів осіб [10].

Наслідком об'єднання є отримання органами місцевого самоврядування ОТГ більших можливостей для розвитку, ніж окремими селами чи містами. Це пов'язано зі змінами адміністративно-територіального устрою. До об'єднання в ОТГ міста, села і селища були у складі району, а після об'єднання села отримали власні виборні органи управління, що можуть вирішувати всі місцеві питання, також тепер кошти з державного бюджету потрапляють в ОТГ безпосередньо з державного бюджету, а не опосередковано через бюджет області або району.

За чинним Законом «Про добровільне об'єднання територіальних громад» основними суб'єктами об'єднання є суміжні територіальні громади в межах однієї області. Відповідно до ст. 4 зазначеного Закону добровільне об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст та приєднання до ОТГ здійснюється за наступними правилами:

1) у складі створеної ОТГ не може бути іншої територіальної громади, в якій є свій власний представницький орган місцевого самоврядування;

2) територія ОТГ повинна бути нерозривною, її межі співпадають із зовнішніми межами юрисдикції рад територіальних громад, які об'єдналися;

3) ОТГ має бути розташована в межах території Автономної Республіки Крим або однієї області;

4) приймаючи рішення щодо добровільного об'єднання територіальних громад треба враховувати історичні, етнічні, природні, культурні та інші фактори, що позначаються на соціально-економічному розвитку ОТГ;

5) доступність та якість публічних послуг в ОТГ, повинні бути не нижчими, ніж до об'єднання;

6) об'єднання територіальних громад повинно відбуватися у відповідності з перспективними планами в формування територій громад Автономної Республіки Крим, області [9].

Отже, Законом визначається, що члени ОТГ це носії певної ідентичності та традицій, у яких є спільні інтереси й обов'язки щодо підтримання належного соціального-економічного розвитку та забезпечення послугами населення своєї території. Добровільне об'єднання територіальних громад в обов'язковому порядку відбувається за активної участі та згоди місцевих жителів.

ОТГ вважається утвореною з дня набрання чинності рішення всіх рад. Одночасно з утворенням майно, права та обов'язки територіальних громад передаються до ОТГ, яка визнається їх правонаступником. Всі члени ОТГ виступають у якості платників місцевих податків і зборів до її бюджету. Органи управління ОТГ на своїй території мають всі повноваження щодо регулювання земельних відносин, до них переходять земельні ділянки державної власності сільськогосподарського призначення.

Наразі Конституція України не містить положень про об'єднані територіальні громади, лише у ст. 140 передбачено можливість «об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр», а не територіальних громад [1]. У проекті Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) від 13 грудня 2019 р. № 2598 [12] містяться пропозиції щодо зміни визначення «територіальної громади», але не

унормовуються процеси створення чи розформування об'єднаних територіальних громад [13, с. 309].

Законом України «Про місцеве самоврядування» (ст. 6, ч. 3) передбачене право територіальних громад, що добровільно об'єднались, вийти зі складу ОТГ, але механізм такого виходу залишається не визначеним. Це також не відповідає концепції про укрупнення громад і надання їм однакового статусу. Тому ця норма є колізійною і потребує законодавчого врегулювання.

1.3. Зарубіжний досвід діяльності територіальних громад

Зарубіжний досвід розвитку територіальних громад варіюється в залежності від країни та її системи управління. Однак, деякі загальні тенденції можна виділити. Ось кілька прикладів розвитку територіальних громад у різних країнах:

1. Швеція: Шведська система місцевого самоврядування базується на принципі «деконцентрації». Країна поділена на муніципалітети, які мають значний ступінь автономії і забезпечують широкий спектр послуг для своїх мешканців. Муніципалітети отримують фінансування від центрального уряду та мають велику владу в управлінні своїми територіями.

В Швеції система місцевого самоврядування базується на принципі «деконцентрації». Ця система передбачає поділ країни на муніципалітети, які мають значний ступінь автономії і забезпечують широкий спектр послуг для своїх мешканців.

Муніципалітети в Швеції є самостійними організаціями, які відповідають за управління своїми територіями. Вони мають велику владу і можуть приймати рішення з питань, що стосуються місцевого господарства, освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, міського планування, транспорту та інфраструктури. Кожен муніципалітет формує свої власні політики та програми, враховуючи потреби своїх мешканців.

Фінансування муніципалітетів здійснюється за рахунок коштів, виділених центральним урядом. Муніципалітети отримують кошти з різних джерел, таких як податки, дотації та інші форми фінансування. Ці кошти використовуються муніципалітетами для забезпечення послуг та розвитку своїх територій.

Шведська система місцевого самоврядування також передбачає широку участь громадськості в прийнятті рішень. У муніципалітетах діють ради, в яких представлені обрані представники місцевих жителів. Ці ради відповідають за прийняття рішень і реалізацію політик на місцевому рівні.

Шведська система місцевого самоврядування є важливою складовою широкої демократичної структури країни. Вона забезпечує муніципалітетам велику владу в управлінні своїми територіями та розвитку місцевого господарства, сприяючи підвищенню якості життя мешканців Швеції.

Місцеве самоврядування у Швеції є потужним, відіграє головну роль у соціальному забезпеченні та наданні послуг і становить близько 25% ВВП. Органи місцевої влади мають високий ступінь свободи організовувати свою діяльність так, як вважають за потрібне, хоча і знаходяться під щільним державним регулюванням і наглядом у багатьох сферах відповідальності.

Після об'єднання окремих асоціацій муніципалітетів і окружних рад у 2007 році Шведська асоціація місцевих влад і регіонів (SALAR) представляє муніципалітети та округи/регіони і в якості об'єднання роботодавців, і в якості організації, що відстоює інтереси місцевого самоврядування.

Шведська асоціація місцевих влад і регіонів (SALAR) є найбільшою асоціацією органів місцевого самоврядування серед представлених у цьому огляді країн, у головному офісі якої в Стокгольмі працює близько 440 осіб. Частково роль Асоціації полягає в тому, щоб вести перемовини щодо умов колективних трудових договорів від імені муніципалітетів, округів і регіонів для понад мільйона працівників, що становить близько 25% загальної зайнятості в країні. Це робить SALAR найбільшою організацією роботодавців у Швеції.

Місцеве самоврядування закріплене в Урядовому акті – одному з чотирьох базових законів, які складають Конституцію Швеції. Цей Акт

передбачає, що повноваження з прийняття рішень здійснюються виборними асамблеями, що місцеві влади відповідають за місцеві та регіональні питання, які становлять громадський інтерес, і що вони можуть стягувати податки в цілях управління справами. Будь-яке обмеження місцевого самоврядування має бути пропорційним, тобто не перевищувати того, що є необхідним з огляду на мету обмеження.

Закон про місцеве самоврядування 1991 року встановлює загальні повноваження місцевих влад, а також організаційні правила стосовно асамблей, комітетів, бюджетів тощо. Органи місцевого самоврядування можуть займатися будь-якими справами, що становлять загальний інтерес і стосуються їх географічної території або членів, які не віднесені до виключної компетенції держави або інших органів місцевого самоврядування. Вони також можуть провадити господарську діяльність (яка є неприбутковою і стосується надання комунальних послуг), а також передавати управління деякими питаннями місцевого самоврядування муніципальним підприємствам чи асоціаціям місцевих влад.

Низка інших законів і регуляторних актів, таких як Закон про соціальні послуги, Закон про планування і будівництво, Закон про освіту і Закон про охорону здоров'я та медичні послуги, визначають спеціальні функції разом із докладними положеннями, яких органи місцевого самоврядування мають дотримуватися при виконанні своїх повноважень.

Контроль і нагляд за діяльністю місцевих влад має різні форми. Закон про місцеве самоврядування дозволяє будь-якому мешканцю або власнику нерухомості оскаржувати законність рішень ради, звернувшись до окружного адміністративного суду. Крім цього, Закон про адміністративні процедури може дозволяти тим, на кого вплинули рішення ради, оскаржувати ці рішення, надаючи в такий спосіб захист проти свавільних рішень або зловживання владою. Більш того, будь-яка особа може подати скаргу до Омбудсмена Парламенту, Омбудсмена з питань рівності та до кількох інших органів, які

можуть провести розслідування щодо дій органу місцевого самоврядування в конкретній справі або з конкретного питання.

В окремих сферах відповідальності місцевого самоврядування держава здійснює нагляд за органами місцевої влади через такі агентства, як Національна рада з питань охорони здоров'я і соціального добробуту або Національне агентство з питань освіти. Ці агентства активно працюють з органами місцевої влади в контексті досягнення національних цілей, забезпечуючи спрямування, підтримку, супровід та оцінку. У випадках, коли місцева влада не виконує своїх обов'язків, можуть застосовуватися різні санкції, такі як публічна критика, штрафи або, в разі серйозних порушень, тимчасова заборона діяльності.

Органи місцевого самоврядування також підлягають нагляду з боку окружних адміністрацій), які є органами державної влади на рівні округів. Адміністрації надають рекомендації, здійснюють моніторинг дотримання законодавства органами місцевого самоврядування в таких сферах, як захист навколишнього середовища, захист та умови утримання тварин, ліцензування алкогольної продукції, а також можуть розглядати скарги осіб стосовно виконання муніципалітетами повноважень відповідно до Закону про планування та будівництво.

2. Німеччина.

В Німеччині принцип «комунального самоврядування» є основою системи місцевого управління. Країна поділена на близько 11 000 громад, які мають значну автономію та право самостійно вирішувати питання, що стосуються їх розвитку та функціонування.

Громади в Німеччині мають широкий спектр компетенцій, включаючи містобудівне планування, соціальне забезпечення та освіту. Вони відповідають за розробку місцевих планів розвитку, будівництво та інфраструктуру, забезпечення соціальних послуг, які включають охорону здоров'я, соціальний захист, культуру та спорт, а також організацію освіти і дитячих садків.

Фінансування громад здійснюється за рахунок місцевих податків та дотацій з державного рівня. Громади мають право встановлювати податки на місцевому рівні, такі як податок на нерухомість та місцевий бізнес, і використовувати ці кошти для фінансування своїх послуг та проектів розвитку. Крім того, державний рівень надає дотації громадам для покриття певних витрат та забезпечення рівномірного розвитку між різними регіонами країни.

Комунальне самоврядування в Німеччині передбачає широку участь громадськості у прийнятті рішень. Громадські ради та комітети, що складаються з обраних представників мешканців, беруть участь у процесі прийняття рішень та контролюють роботу органів місцевого самоврядування.

Система «комунального самоврядування» в Німеччині сприяє активному участі громад в управлінні справами, що стосуються їхнього життя та розвитку. Це дозволяє громадам адаптувати свої рішення та послуги до конкретних потреб та вимог мешканців, сприяючи забезпеченню ефективного та ефективного місцевого управління.

3. Канада: Канада має систему місцевого самоврядування, що базується на принципі «професійного менеджменту». Багато муніципалітетів у Канаді мають професійних керівників (часто називають «муніципальними менеджерами»), які відповідають за управління муніципалітетом. Це дозволяє забезпечити ефективність та професіоналізм у виконанні адміністративних функцій.

Канада використовує систему місцевого самоврядування, яка ґрунтується на принципі «професійного менеджменту». Ця система надає вагу професійним навичкам та експертизі в управлінні муніципалітетами. Багато муніципалітетів у Канаді призначають професійних керівників, яких часто називають «муніципальними менеджерами» або «громадськими адміністраторами».

Муніципальні менеджери відповідають за проведення денного управління та керівництво муніципалітетом. Вони займаються організаційними, фінансовими та стратегічними аспектами муніципального управління. Їхні обов'язки включають розробку та реалізацію політик та програм, забезпечення

виконання рішень місцевих органів влади, координацію роботи департаментів та служб, а також спілкування з громадою.

Цей підхід дає змогу залучити професіоналів з управлінським досвідом та знаннями до керівництва муніципалітетами. Муніципальні менеджери мають великий досвід у сфері управління, фінансів, права та публічного адміністрування, що дозволяє їм ефективно керувати муніципалітетом і забезпечувати належну якість послуг для мешканців.

Призначення професійних менеджерів також сприяє стабільності та континуїтету в управлінні муніципалітетами. Вони можуть працювати на посадах керівників протягом тривалого періоду, забезпечуючи неперервність у розвитку стратегій та реалізації проектів.

Ця система також сприяє професіоналізації місцевого управління та підвищенню його ефективності. Професійні менеджери мають доступ до найсучасніших практик управління та можуть впроваджувати їх у свою роботу. Вони також можуть сприяти створенню мережі обміну знаннями та досвідом між муніципалітетами, що сприяє вдосконаленню муніципального управління в цілому.

Окрім професійних менеджерів, в Канаді також існують обрані органи місцевого самоврядування, такі як муніципальні ради або місцеві уряди, які представляють інтереси громадян та приймають рішення з важливих питань. Це забезпечує демократичний елемент у муніципальному управлінні, де обрані представники громадян співпрацюють з професійними менеджерами для досягнення кращих результатів у розвитку муніципалітету.

4. Норвегія: У Норвегії існує принцип «демократичного лідерства». Муніципалітети мають широкі повноваження та відповідальність за соціальні послуги, планування розвитку, економічний розвиток та інфраструктуру. Муніципалітети обирають ради, які приймають рішення з питань місцевого значення.

У Норвегії принцип «демократичного лідерства» є основою системи місцевого самоврядування. Ця система надає муніципалітетам широкі

повноваження і відповідальність за різні аспекти життя своїх мешканців, включаючи соціальні послуги, планування розвитку, економічний прогрес та інфраструктуру.

Муніципалітети в Норвегії є автономними адміністративно-територіальними одиницями, які мають значний ступінь самостійності. Вони обирають свої ради, склад яких складається з представників місцевої громади. Ці ради відіграють важливу роль у процесі місцевого прийняття рішень. Вони забезпечують громадський вплив та представляють інтереси мешканців на місцевому рівні.

Одним із ключових аспектів системи місцевого самоврядування в Норвегії є принцип субсидіарності, за яким рішення повинні бути прийняті на найближчому можливому рівні до громадян. Це означає, що муніципалітети мають право приймати рішення про питання місцевого значення, які найкраще відповідають потребам та специфіці їхньої громади.

Муніципалітети також відповідають за забезпечення рівних можливостей та соціальної справедливості на місцевому рівні. Вони мають зобов'язання надавати соціальні послуги своїм мешканцям, такі як охорона здоров'я, освіта, житло, культура та інші соціальні пільги. Це сприяє підтримці рівних умов для всіх жителів незалежно від їхнього розташування.

Важливо зазначити, що в Норвегії муніципалітети отримують фінансування від центрального уряду, але також мають право збирати місцеві податки та збори. Це дозволяє їм фінансувати свою діяльність і забезпечувати виконання своїх обов'язків та функцій.

Усе це сприяє створенню ефективної системи місцевого самоврядування в Норвегії, яка забезпечує активну участь громадян у вирішенні питань, що стосуються їхнього місця проживання, та сприяє стійкому соціально-економічному розвитку муніципалітетів.

Ці приклади демонструють різноманітність моделей розвитку територіальних громад у світі. Кожна країна розвиває свою власну систему відповідно до своїх потреб та політичних умов. Успішний розвиток

територіальних громад часто залежить від забезпечення адекватного фінансування, ефективного управління та залучення громадськості до процесу прийняття рішень.

Висновки до розділу 1

Територіальна громада – це юридично визначена територіальна одиниця, яка об'єднує жителів певної території з метою вирішення спільних соціально-економічних, культурних та інфраструктурних потреб. Ознаки територіальної громади включають наступне: географічна обмеженість: територіальна громада має чітко визначену територію, на якій розташовані її населені пункти і об'єкти; населення: територіальна громада об'єднує жителів, які проживають на відповідній території. Це можуть бути міста, села, селища або їх комбінації; самоврядування: територіальна громада має право самостійно вирішувати питання, що стосуються її розвитку, організації території, надання послуг та вирішення проблем місцевого значення; фінансова самостійність: територіальна громада має можливість збирати податки, збори та інші доходи для фінансування своїх потреб і здійснення функцій; власність та управління ресурсами: територіальна громада має право володіти та управляти майном, природними ресурсами, інфраструктурою та іншими об'єктами на своїй території. соціальна і економічна інтеграція: територіальна громада сприяє розвитку соціально-економічного потенціалу своєї території, залученню інвестицій, створенню робочих місць та поліпшенню якості життя мешканців.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РОБОТИ САРНЕНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Загальна характеристика Сарненської територіальної громади Рівненської області

Сарни – це місто, яке належить до районного рівня адміністративного поділу. Воно знаходиться в Рівненській області, Україна. Сарни має значення залізничного вузла, оскільки розташоване на перетині двох важливих залізничних магістралей – «Рівне-Луїнець» і «Київ-Ковель». Місто розташоване в межиріччі річок Случ і Горинь. Віддаленість Сарни від Рівного становить приблизно 97 кілометрів, від Києва - близько 300 кілометрів, а від кордону з Білоруссю– близько 85 кілометрів. Як залізничний вузол, Сарни є важливим транспортним вузлом для перевезення пасажирів та вантажів. Залізничні магістралі, що проходять через місто, сполучають його з іншими регіонами України, забезпечуючи транспортну доступність та сполучення з іншими населеними пунктами країни. Таке розташування міста Сарни на залізничних шляхах і його роль як залізничного вузла сприяють розвитку транспортного господарства, забезпечують можливості для економічного зростання та сприяють зв'язкам з іншими регіонами країни.

Місто Сарни є самостійною адміністративно-територіальною одиницею в складі Сарненського району Рівненської області. Воно має статус міського населеного пункту і здійснює міське самоврядування. У межах своєї території місто Сарни має свої власні органи міського самоврядування, що відповідають за прийняття рішень та управління міськими питаннями. Місцева громада Сарненського району, до якої входить місто Сарни, має своє комунальне майно та комунальну власність. Це означає, що місцева громада володіє, управляє та розпоряджається різними муніципальними об'єктами, такими як комунальні будівлі, дороги, парки, школи, лікарні та інші комунальні інфраструктурні

об'єкти. Крім того, у міста Сарни є свій власний бюджет. Це означає, що місто має право збирати податки, встановлювати місцеві податки та збори, а також розпоряджатися отриманими коштами для забезпечення розвитку місцевих інфраструктурних проєктів, соціальних послуг, освіти, охорони здоров'я та інших потреб міста. Такий статус самостійної адміністративно-територіальної одиниці надає місту Сарни широкі повноваження та відповідальність за його розвиток, планування території, забезпечення комунальних послуг та економічного розвитку.

У межах адміністративного кордону міста Сарни, яке знаходиться в Україні, розташовано різноманітні заклади освіти. Всього в місті функціонує 19 навчальних закладів, які забезпечують освітні потреби місцевого населення. Зокрема, в Сарнах є 8 закладів дошкільної освіти, які забезпечують підготовку дітей до шкільного навчання. Ці дошкільні заклади створені для розвитку та навчання дітей дошкільного віку, щоб дати їм підготовку перед початком шкільної освіти. У місті також є загальноосвітні школи різних ступенів. Конкретно, є одна загальноосвітня школа I ступеня, яка пропонує освіту для учнів початкових класів. Крім того, є дві загальноосвітні школи I-II ступеня, які надають освіту для учнів початкових та підготовчих класів. Ці школи сприяють розвитку дітей на ранніх стадіях їхньої освіти. У місті Сарни також працюють три навчальні заклади нового типу. Навчально-виховний комплекс «Школа-колегіум» ім. Т. Г. Шевченка, Сарненська гімназія та Сарненський районний ліцей «Лідер» надають як загальну, так і профільну освіту. Ці заклади мають спеціалізовану програму, яка допомагає учням розвивати свої інтелектуальні та творчі здібності. До переліку шкіл у місті входять також дві школи I-III ступенів (№ 2 та № 4) та дві школи I-II ступенів (№ 3 та № 6). Ці школи пропонують загальну освіту для учнів початкових, середніх і старших класів. Крім шкіл, у Сарнах також є спеціалізована школа I ступеня з поглибленим вивченням англійської мови № 5. Цей навчальний заклад надає особливу увагу вивченню англійської мови і допомагає учням розвинути свої навички в цій мові. Крім загальноосвітніх шкіл і дошкільних закладів, у місті розташовані

також два училища. ДПТНЗ «Сарненський професійний аграрний ліцей» та вище професійне училище № 22 надають спеціалізовану професійну освіту у різних галузях. Крім того, у Сарнах знаходиться Сарненський педагогічний коледж РДГУ, який готує майбутніх педагогів і надає їм необхідні знання та навички для роботи у сфері освіти. Загалом, система освіти у місті Сарни розбудована таким чином, щоб задовольняти освітні потреби дітей різного віку та інтересів, а також надавати можливості для професійного розвитку молоді.

Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 722-р, було створено Сарненську міську територіальну громаду в Рівненській області. Це об'єднання здійснило об'єднання Сарненської міської ради разом з вісьмома сільськими радами: Великовербченською, Кричильською, Коростською, Костянтинівською, Любиковицькою, Люхчанською, Ремчицькою, Стрільською, а також Городецькою сільською радою Володимирецького району. Отже, до складу Сарненської міської територіальної громади входять місто Сарни і тридцять п'ять сіл.

Це об'єднання територіальних одиниць має на меті створення ефективної системи управління та розвитку цієї території. В результаті об'єднання, місто Сарни разом з прилеглими сільськими радами стануть однією територіальною громадою, що сприятиме координації розвитку і забезпеченню потреб мешканців цієї області.

Сарненська міська територіальна громада має значний потенціал для розвитку, оскільки вона об'єднує як міські, так і сільські території. Це створює унікальні можливості для покращення інфраструктури, соціальних послуг, економічного розвитку та забезпечення гармонійного розвитку всіх населених пунктів, які входять до складу громади.

Одним з основних переваг об'єднання міських і сільських територій є створення сприятливих умов для розвитку інфраструктури.

На рис.2.1. представлено карту Сарненської територіальної громади Рівненської області

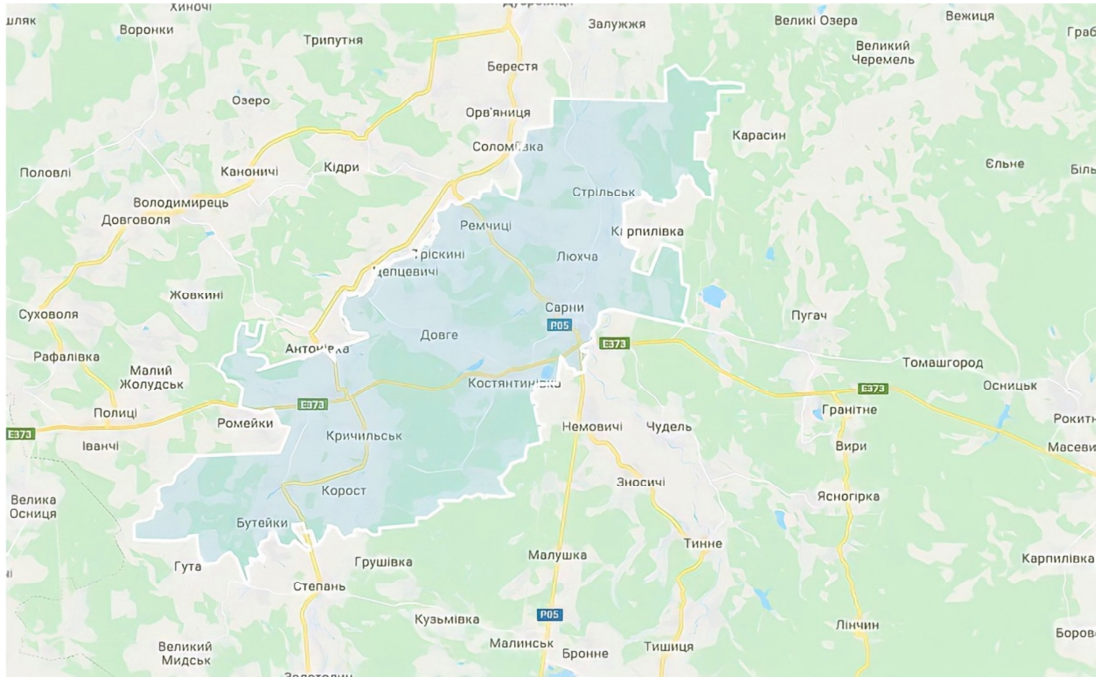

Рис.2.1. Карта Сарненської територіальної громади

У складі громади 1 місто (Сарни), 1 селище (Чемерне) і 34 села: Білятичі, Бутейки, Велике Вербче, Велихів, Вирка, Висове, Глушицьке, Глушиця, Городець, Довге, Дубки, Іванівка, Копище, Корост, Костянтинівка, Кричильськ, Любиковичі, Люхча, Мале Вербче, Мар'янівка, Маслопуца, Обірки, Одринки, Орлівка, Поляна, Ремчиці, Сварині, Стрільськ, Тріскині, Тутовичі, Убереж, Угли, Цепцевичі, Яринівка.

На рис.2.2. представлено апарат ради та виконавчі органи Сарненської територіальної громади.

Апарат ради та виконавчі органи Сарненської територіальної громади представляють сукупність організаційних структур, які забезпечують ефективне функціонування та управління громадою.

Апарат ради включає групу співробітників, які підтримують діяльність Ради громади. Вони займаються організаційним та адміністративним супроводом роботи ради, забезпечують підготовку документів, організовують засідання та забезпечують комунікацію між членами ради та громадою.

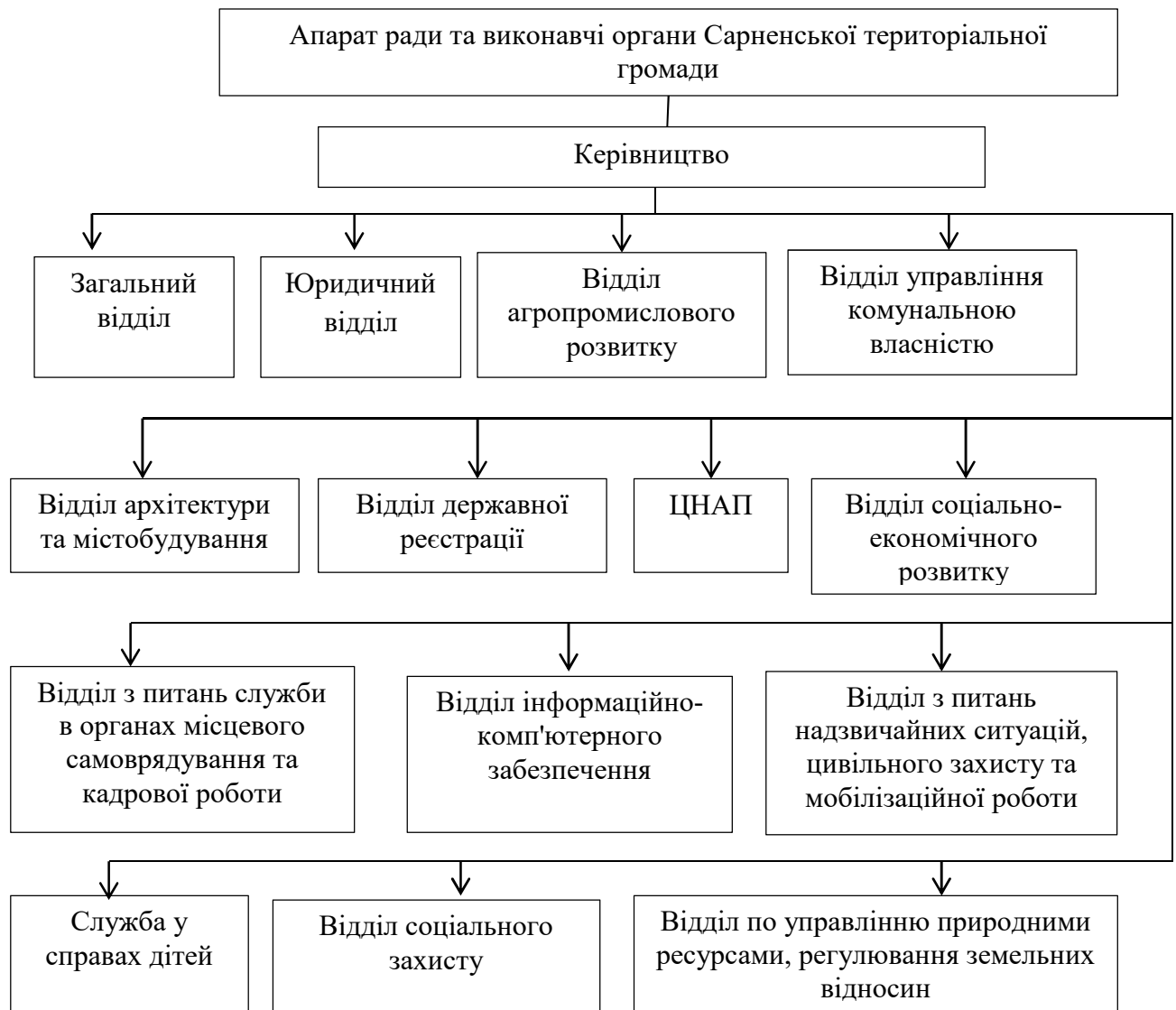

Рис.2.2. Апарат ради та виконавчі органи Сарненської територіальної громади

Земельний фонд Сарненської територіальної громади включає всі земельні ділянки, які належать громаді та підпадають під її управління. Цей фонд може включати землі різного призначення, такі як сільськогосподарські, житлово-комунальні, промислові, комерційні, лісові, водні та інші.

Земельний фонд громади формується на основі законодавства та земельного кодексу країни, де визначаються правила щодо власності, використання та управління земельними ресурсами. Одним із головних документів, які регулюють земельні відносини, є місцевий земельний кодекс або регламент, прийнятий відповідно до місцевого законодавства.

Управління земельним фондом Сарненської територіальної громади здійснюється відповідно до місцевих нормативно-правових актів та рішень Ради громади. Це включає в себе виділення земельних ділянок для різних цілей, надання земельних дозволів, контроль за використанням земель, забезпечення додержання екологічних та природоохоронних вимог, а також розробку стратегій та планів землекористування для подальшого розвитку території.

В табл. 2.1. представлено земельний фонд Сарненської територіальної громади.

Таблиця 2.1

Земельний фонд Сарненської територіальної громади

Назва показника	Площа, га	%
Сільськогосподарські землі, у тому числі:	41237,64	50,49%
рілля	22591,36	27,66%
багаторічні насадження	403,58	0,49%
сіножаті	8902,55	10,90%
пасовища	8158,15	9,99%
Землі лісгосподарського призначення, у тому числі:	32465,67	39,75%
лісові землі	31599,69	38,69%
Чагарники	865,98	1,06%
Забудовані землі, у тому числі:	3097,65	3,79%
землі житлової та громадської забудови	887,78	1,09%
землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення	1017,16	1,25%
Заповідні землі		
Землі водного фонду	2393,56	2,93%
Інші	2487,4	3,05%
Всього землі	81681,92	100,00%

Джерело: офіційний сайт Сарненської територіальної громади [39]

На рис.2.2. представлено структуру земель Сарненської міської територіальної громади.

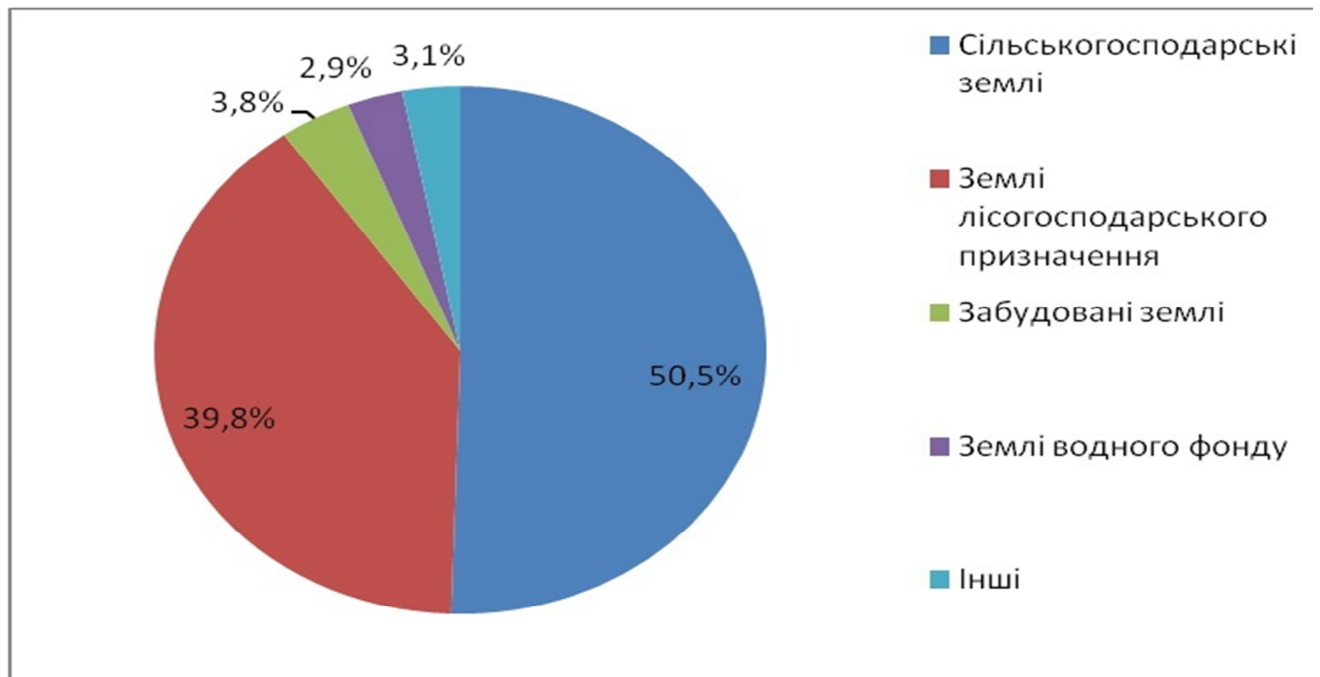

Рис.2.2. Структура земель Сарненської міської територіальної громади [39]

Отже, у Сарненській територіальній громаді Рівненської області сільськогосподарські землі займають найбільшу частку, а саме 50,5% площі всіх земель даної громади. Це свідчить про значну роль сільського господарства в розвитку даного регіону. Сільськогосподарські землі є основою для виробництва сільськогосподарської продукції, такої як зерно, овочі, фрукти, молочні продукти та інші.

Землі лісогосподарського призначення складають 39,8% площі громади. Ліси є важливим ресурсом з екологічною, соціальною та економічною цінністю. Вони забезпечують збереження біорізноманіття, забезпечують деревину для будівництва та інші матеріали, а також є місцем відпочинку та туристичного притягнення.

Забудовані землі становлять 3,8% площі громади. Це включає населені пункти, промислові та комерційні зони, інфраструктуру та інші забудовані території. Ці землі відображають урбанізований характер певних районів громади та їх роль у розвитку міських центрів.

Землі водного фонду складають 2,9% площі громади. Це включає річки, озера, водосховища та інші водні ресурси. Вони важливі для забезпечення водних потреб мешканців, зрошення сільськогосподарських земель та збереження екосистем водних екосистем.

Інші категорії земель становлять 3,1% площі громади. Це можуть бути землі промислового призначення, транспортні магістралі, заповідники, парки та інші території з різноманітними функціями.

Загалом, розподіл земель в Сарненській територіальній громаді відображає різноманітність її природних та господарських ресурсів. Природні ресурси, такі як сільськогосподарські та лісогосподарські землі, використовуються для забезпечення продовольства та природних матеріалів, водні ресурси забезпечують водне господарство, а забудовані землі індикують розвиток міських центрів та інфраструктури. Цей розподіл земель сприяє рівноважному розвитку громади, враховуючи потреби різних галузей господарства та забезпечення сталого розвитку.

В додатку А представлено соціально-демографічна характеристика Сарненської міської територіальної громади. Узагальнено на рис.2.3. представлена структура населення громади.

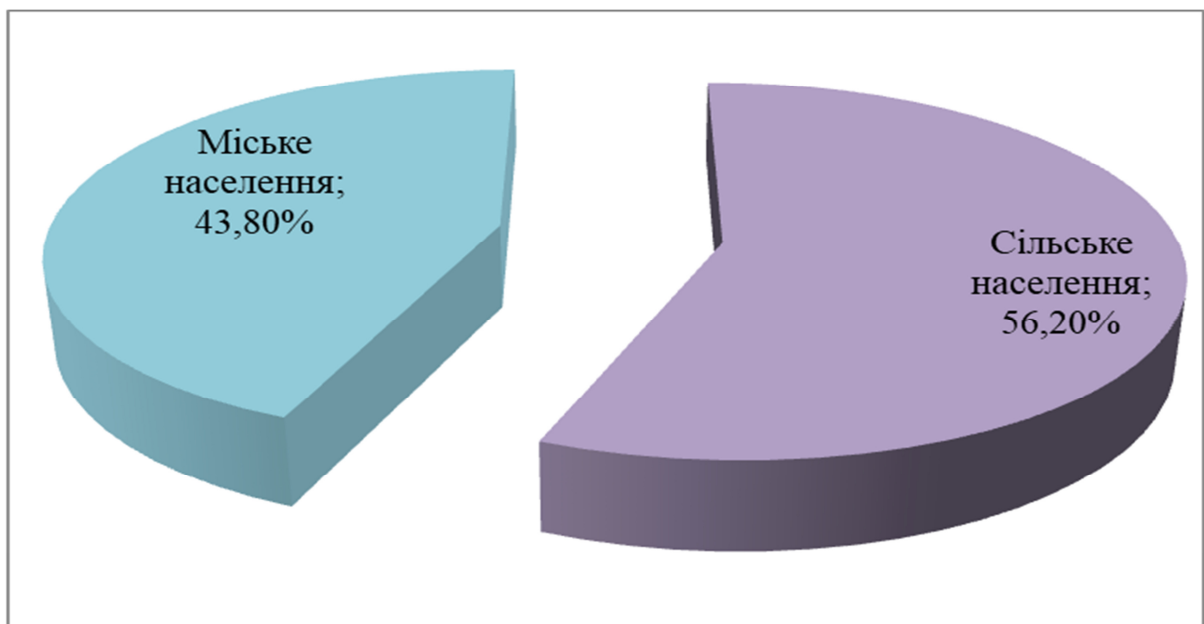

Рис.2.3. Структура населення Сарненської міської територіальної громади

Отже, найбільшу частку в Сарненській міській територіальній громаді займає сільське населення, а саме 56,2%.

Статут Сарненської територіальної громади Рівненської області є основним правовим документом, що визначає норми і принципи функціонування територіальної громади. Цей документ встановлює правові, організаційні та фінансові засади, які лежать в основі місцевого самоврядування в цьому місті.

Статут також визначає статус Сарненської територіальної громади Рівненської області та її членів. Він встановлює права, обов'язки і відповідальність громадян, які належать до даної територіальної громади. Це включає такі аспекти, як участь громадян у прийнятті рішень, здійснення контролю за діяльністю місцевих органів влади та інші права та обов'язки, які гарантуються мешканцям міста Сарни.

Додатково, Статут регулює особливості територіального устрою міста Сарни. Він визначає, яким чином місто організоване адміністративно, які є його адміністративні одиниці та як здійснюється взаємодія між ними. Це важливо для забезпечення ефективного та координаційного управління містом.

Статут також встановлює принципи участі членів територіальної громади у процесі місцевого самоврядування. Він передбачає механізми, які забезпечують можливість громадянам активно брати участь у формуванні та реалізації рішень, що стосуються їхнього міста. Це може включати проведення громадських слухань, консультації, залучення до роботи комітетів та інших механізмів громадської участі.

Сарненська територіальна громада активно співпрацює з міжнародним проектом USAID під назвою «ГОВЕРЛА», який сприяє уряду України у формуванні міцної правової бази для місцевого самоврядування. Цей проект спрямований на створення належного балансу повноважень та обов'язків між органами місцевого самоврядування, місцевими органами виконавчої влади та центральними органами виконавчої влади.

Основні цілі проекту «ГОВЕРЛА» включають:

1. Забезпечення дедалі більшої інституціоналізації та ефективності системи місцевого самоврядування в Україні. Ця ціль передбачає розвиток механізмів, які забезпечують стабільну та ефективну роботу органів місцевого самоврядування, а також підвищення їх здатності до прийняття рішень та здійснення управлінських функцій.

Ціль забезпечення дедалі більшої інституціоналізації та ефективності системи місцевого самоврядування в Україні має на меті покращення роботи органів місцевого самоврядування та забезпечення їхньої стабільності та ефективності. Для досягнення цієї цілі розробляються та впроваджуються механізми, які сприяють оптимальному функціонуванню та розвитку місцевого самоврядування.

Одним з аспектів розвитку системи місцевого самоврядування є зміцнення інституційної бази органів самоврядування. Це включає створення чітких правових норм і механізмів, що регулюють діяльність органів самоврядування, а також забезпечення їхньої самостійності, незалежності та відповідальності. Наприклад, встановлення процедур прийняття рішень, систем контролю та нагляду, а також механізмів залучення громадян до участі у процесі прийняття рішень.

Покращення ефективності системи місцевого самоврядування передбачає розвиток управлінських навичок та здатності органів самоврядування до прийняття обґрунтованих та ефективних рішень. Це може включати навчання та підвищення кваліфікації працівників органів самоврядування, впровадження сучасних методів управління та аналізу, а також підтримку обміну досвідом між різними громадами та органами самоврядування.

Забезпечення ефективності системи місцевого самоврядування також передбачає покращення комунікаційних зв'язків та взаємодії між органами самоврядування, громадянами та центральними органами виконавчої влади. Це може включати розробку та впровадження системи обміну інформацією, публічного обговорення рішень, проведення громадських консультацій та залучення громадських організацій до процесу прийняття рішень.

Загалом, забезпечення дедалі більшої інституціоналізації та ефективності системи місцевого самоврядування в Україні передбачає комплексні заходи, спрямовані на розвиток інституційної бази, підвищення управлінських навичок та забезпечення ефективної комунікації між різними учасниками процесу самоврядування. Це сприятиме покращенню управління на місцевому рівні та забезпеченню належних умов для розвитку громад та забезпечення їхніх потреб.

2. Сприяння більш самодостатньому регіональному управлінню. Проєкт спрямований на підтримку розвитку регіональних органів влади та зміцнення їхньої компетенції у вирішенні місцевих питань. Це включає підвищення фінансової стійкості місцевих органів влади та забезпечення їхньої здатності до самофінансування.

Ціль сприяння більш самодостатньому регіональному управлінню передбачає розвиток регіональних органів влади та зміцнення їхньої компетенції у вирішенні місцевих питань. Це означає, що проєкт спрямований на надання підтримки та ресурсів, які дозволять регіональним органам влади бути більш самодостатніми і ефективними в управлінні своїми територіями.

Одним з ключових аспектів розвитку самодостатності регіональних органів влади є підвищення їхньої фінансової стійкості. Це може включати розробку та впровадження механізмів збільшення доходів регіональних бюджетів, удосконалення системи збору податків та місцевих платежів, а також залучення інвестиційного капіталу на регіональному рівні. Забезпечення достатніх фінансових ресурсів дозволить регіональним органам влади більш самостійно вирішувати питання, що стосуються розвитку інфраструктури, соціальних програм, економічного зростання та інших сфер важливих для регіону.

Крім того, важливим аспектом є забезпечення здатності регіональних органів влади до самофінансування. Це означає, що вони повинні мати можливість залучати власні ресурси та генерувати доходи. Наприклад, це може бути реалізація проєктів у сфері місцевого розвитку, створення бізнес-

інкубаторів, приватизація державного майна, розвиток туристичного потенціалу та інших джерел доходів, які дозволять регіональним органам влади забезпечувати фінансову стійкість та розвивати свої регіони.

Сприяння більш самодостатньому регіональному управлінню також включає надання технічної та консультативної підтримки регіональним органам влади. Це може включати тренінги, семінари та конференції, які сприяють розширенню їхніх знань і навичок у галузі управління та прийняття рішень. Також можуть бути надані експертні консультації з питань розвитку стратегій, планування бюджету, впровадження ефективних управлінських практик та інших аспектів регіонального управління.

В цілому, сприяння більш самодостатньому регіональному управлінню спрямовано на створення умов, які дозволять регіональним органам влади бути ефективними, самостійними та відповідальними у вирішенні місцевих проблем і задач. Це сприятиме зміцненню регіонального розвитку, покращенню якості життя мешканців та створенню стабільної та сталої місцевої громади.

3. Створення механізмів, що допоможуть громадянам відігравати дедалі більшу роль у місцевому самоврядуванні. Проєкт спрямований на зміцнення громадського участі та підвищення впливу громадян на прийняття рішень у справах, що стосуються їхнього місцевого співтовариства. Це досягається шляхом підтримки ініціатив громадських організацій та залучення громадян до процесів прийняття рішень.

Створення механізмів, що допоможуть громадянам відігравати дедалі більшу роль у місцевому самоврядуванні, є однією з ключових цілей проєкту. Це передбачає зміцнення громадського участі та підвищення впливу громадян на прийняття рішень, що стосуються їхнього місцевого співтовариства. Проєкт спрямований на створення умов, в яких громадяни мають можливість активно брати участь у формуванні політик, програм і проєктів, що впливають на їхнє життя.

Один з основних аспектів цієї цілі - підтримка ініціатив громадських організацій. Проєкт надає ресурси та фінансову підтримку громадським

організаціям, які активно працюють над розвитком свого співтовариства. Це можуть бути тренінги та курси для активістів, які навчають учасників навичкам ефективного спілкування, лобіювання і моніторингу, а також розвитку проектів та залучення фінансування. Громадські організації стають посередниками між місцевими органами влади та громадянами, сприяють обміну інформацією, представляють інтереси громади та виступають з ініціативами.

Додатково, проєкт сприяє залученню громадян до процесів прийняття рішень на місцевому рівні. Це може включати проведення публічних слухань, консультацій з громадою, створення місцевих платформ для обговорення важливих питань. Громадяни мають можливість висловлювати свої думки, вносити пропозиції та впливати на процеси управління. Це сприяє більшій прозорості, відкритості та довірі між громадою та органами місцевого самоврядування.

Створення механізмів, що допомагають громадянам відігравати дедалі більшу роль у місцевому самоврядуванні, сприяє побудові демократичного суспільства, де громадяни є активними учасниками у прийнятті рішень, що стосуються їхнього оточення і якості життя.

Сарненська територіальна громада активно працює над реалізацією цих цілей у партнерстві з USAID, сприяючи розвитку місцевого самоврядування, підвищенню його ефективності та залученню громадян до прийняття рішень, що стосуються їхнього місцевого співтовариства.

2.2. Оцінка фінансових показників діяльності Сарненської територіальної громади Рівненської області

Бюджет Сарненської міської територіальної громади на 2023 рік, який був затверджений станом на 1 лютого 2023 року, складає 600404,0 тис. грн. Цей бюджет включає доходи загального фонду в сумі 594 902,2 тис. грн, з яких 288183,4 тис. грн – це власні доходи, 306718,8 тис. грн – міжбюджетні трансферти, а 5501,8 тис. грн – доходи спеціального фонду бюджету.

Виконання річного бюджету міської територіальної громади за власними доходами загального фонду станом на 1 жовтня 2022 року складає 95,8 відсотка. Це означає, що в цей період було зібрано 95,8 відсотка запланованих власних доходів. У січні 2023 року бюджет Сарненської міської територіальної громади за власними доходами загального фонду виконаний на 146,2 відсотка. Це означає, що фактично надійшло 32 505,0 тис. грн, що перевищує затверджений план у 22 235,0 тис. грн. Таким чином, у звітному періоді отримано додатково 10 270,0 тис. грн порівняно з планом.

Таблиця 2.2

Виконання бюджету Сарненської міської територіальної громади по власних доходах загального фонду за січень 2022-2023 років, тис.грн.

Назва податків	Фактичне надходження		Відхилення до відповідного періоду минулого року (+,-)	Відсоток росту, спаду (%)
	Січень 2022 року	Січень 2023 року		
Податок та збір на доходи фізичних осіб	11 377,2	20 428,4	9 051,2	79,6
Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів		2,5	2,5	
Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення		0,1	0,1	
Пальне		2 557,2	2 557,2	
Акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів	1 075,4	1 716,4	641,0	59,6
Податок на майно, в т.ч.	1 852,7	2 998,5	1 145,8	61,8
Податок на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки	488,2	886,4	398,2	81,6
Плата за землю	1 364,5	2 112,1	747,6	54,8
Єдиний податок	4 698,4	4 116,7	-581,7	-12,4

Туристичний збір	21,9	20,0	-1,9	-8,7
Адміністративні штрафи	2,2	18,9	16,7	759,1
Плата за надання адміністративних послуг	410,5	582,0	171,5	41,8
Надходження від орендної плати за користування цілісним майновим комплексом та іншим майном, що перебуває в комунальній власності	23,8	21,8	-2,0	-8,4
Державне мито	1,5	3,2	1,7	113,3
Інші надходження	45,1	39,1	-6,0	-13,3
Всього власних доходів	19 509,6	32 505,0	12 995,4	66,6

Джерело: складено автором згідно річного звіту Сарненської територіальної громади

Виконання дохідної частини бюджету громади в розрізі джерел надходжень забезпечено по восьми з дев'яти затверджених на січень 2023 року податків та зборів, крім плати за надання адміністративних послуг (99,9 відсоток виконання, недоотримано лише 0,5 тис.грн), а саме:

- податок та збір на доходи фізичних осіб – надійшло 20 428,4 тис.грн, що становить 134,4 відс. плану звітного періоду та додатково отримано 5 230,9 тис.грн, в т.ч. податок на доходи фізичних осіб з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу – отримано 8 714,2 тис.грн (план перевиконано на 3 116,7 тис.грн);

- акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі підакцизних товарів – 1 716,4 тис.грн. або 143,0 відс. (більше на 516,3 тис.грн);

- акцизний податок на пальне – 2 557,2 тис.грн, або 341,0 відс. (більше на 1 807,2 тис.грн);

- плата за землю – 2 112,1 тис.грн, або 179,0 відс. (більше на 932,1 тис.грн);

- податок на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки – 886,4 тис.грн, або 159,7 відс. (більше на 331,4 тис.грн);

- єдиний податок – 4 116,7 тис.грн, або 149,7 відс. (більше на 1 366,7 тис.грн);
- надходження від орендної плати за користування цілісним майновим комплексом та іншим майном, що перебуває в комунальній власності – 21,8 тис.грн, або 145,3 відс. (більше на 6,8 тис.грн);
- інших надходженнях – 39,1 тис.грн, або 782,0 відс. (більше на 34,1 тис.гривень).

Також надійшли податки, надходження яких у бюджеті громади на січень місяць не затверджувалися, а саме:

- рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів надійшло за звітний період 2,5 тис.грн;
- рентна плата за користування надрами для видобування інших корисних копалин загальнодержавного значення – 0,1 тис.грн;
- адміністративні штрафи – 18,9 тис.грн;
- туристичний збір – 20,0 тис.грн;
- державне мито – 3,2 тис.грн;
- частина чистого прибутку (доходу) комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до відповідного місцевого бюджету – 0,2 гривень.

До січня місяця 2022 року в цілому по бюджету Сарненської міської територіальної громади ріст надходжень становить 12 995,4 тис.грн, або 66,6 відсотка. Суттєвий ріст відмічено по таких податках як:

- податок та збір на доходи фізичних осіб – надійшло більше на 9 051,2 тис.грн, або відсоток росту становить 79,6 відс.;
- акцизний податок на пальне – більше на 2 557,2 тис.грн;
- плата за землю – більше на 747,6 тис.грн, або ріст – 54,8 відс.;
- акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів – більше на 641,0 тис.грн, або ріст – 59,6 відс.;

- податок на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки – більше на 398,2 тис.грн, або ріст становить 81,6 відс.;

Найбільший спад фактичних надходжень, у порівнянні з січнем 2022 року, відбувся по єдиному податку – надходження зменшились на 581,7 тис.грн, або на 12,4 відс., у зв'язку з тим, що у січні 2022 року платники єдиного податку III групи сплачували податок за ставкою 5 відсотків, замість діючої на період війни – 2 відсотка (ЗУ “Про внесення змін до ПКУ та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану” від 15.03.2022 №2120-IX).

2.3. Аналіз роботи Сарненської територіальної громади Рівненської області під час воєнного стану

Згідно з пунктом 2 частини 1 статті 1 Закону України «Про основи національного спротиву», добровольче формування територіальної громади є воєнізованим підрозділом, який створений на добровільній основі з громадян України, що проживають у межах певної територіальної громади. Воно призначене для підготовки та виконання завдань територіальної оборони в межах цієї територіальної громади.

Порядок утворення та функціонування добровольчих формувань територіальних громад регулюється Положенням про добровільчі формування територіальних громад, яке було затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1449. Це положення встановлює норми і правила, які визначають організацію, функції та обов'язки добровільних формувань територіальних громад. Його метою є забезпечення ефективного функціонування цих підрозділів для здійснення територіальної оборони.

Добровольчі формування територіальних громад утворюються з урахуванням ресурсних та людських можливостей відповідних територіальних громад. Загальна кількість та місця розташування добровольчих формувань територіальних громад визначаються Командуванням Сил територіальної

оборони Збройних Сил України за участю відповідних сільських, селищних, міських рад та затверджуються Головнокомандувачем Збройних Сил України (частина 2 статті 8 Закону).

Відповідно до статті 23 Закону фінансування та матеріально-технічне забезпечення національного спротиву здійснюються за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів, а також з інших не заборонених законодавством України джерел.

Видатки на здійснення та забезпечення заходів з організації, підготовки, підтримання та ведення руху опору належать до таємних видатків Державного бюджету України, які виділяються Міністерству оборони України окремим напрямом на утримання Сил спеціальних операцій Збройних Сил України.

Забезпечення добровольчих формувань територіальних громад індивідуальною штатною зброєю та боєприпасами до неї здійснюється в загальній системі забезпечення Збройних Сил України.

Закупівлі товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб руху опору становлять державну таємницю і здійснюються за процедурами, встановленими законом для оборонних закупівель. Тож для спрощення та швидкості проведення процедур закупівлі по забезпеченню підрозділів добровольчих формувань територіальних громад, можна застосовувати положення статті 30 Закону України «Про оборонні закупівлі», яка дозволяє здійснювати закупки по прямим договорам.

В табл.2.3. представлено програму підготовки територіальної оборони та місцевого населення до участі в русі національного спротиву в Сарненській міській територіальній громаді на 2022 - 2024 роки.

Таблиця 2.3

Завдання з виконання Програми підготовки територіальної оборони та місцевого населення до участі в русі національного спротиву в Сарненській міській територіальній громаді на 2022 - 2024 роки

Найменування заходу	Обсяг витрат, тис.грн.			Джерело фінансування	Виконавець заходу
	2022 рік	2023 рік	2024 рік		
Завдання І. Забезпечення функціонування системи управління територіальною обороною	4900	5000	5	Бюджет міської територіальної громади	Сарненська міська рада Сарненський районний територіальний центр комплектування та соціальної підтримки, військові частини
Завдання ІІ. Підготовка підрозділів територіальної оборони на території громади	15	15	15		
Завдання ІІІ. Військово-патріотичне виховання та підготовка молоді до служби в Збройних Силах України, Національній гвардії України та Держаній прикордонній службі України	5	5	5		
Завдання ІV. Формування та комплектування військових частин Сил Територіальної Оборони Збройних Сил України, Національній гвардії України	11260	39000	65		
Завдання V. Формування, комплектування та функціонування добровольчого формування Сарненської міської територіальної громади	5900	4000	100		
Всього за програмою	22080	48020	190		

Джерело: складено автором згідно річного звіту Сарненської територіальної громади

Програма підготовки територіальної оборони та місцевого населення до участі в русі національного спротиву в Сарненському районі на 2022 – 2024 роки (далі – Програма) розроблена у відповідності із Законами України «Про місцеві державні адміністрації», «Про оборону України», «Про національну безпеку України», «Про основи національного спротиву», постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1442 «Про

затвердження Типового положення про штаб зони (району) територіальної оборони».

Упродовж звітнього періоду на реалізацію заходів Програми із місцевих бюджетів територіальних громад району надійшло 2248,17 тис. грн.

Використано видатків по Програмі на суму 2248,17 тис. грн, зокрема, на потреби:

Рівненським обласним територіальним центром комплектування та соціальної підтримки було використано 543,7 тис. грн на придбання різних матеріалів та обладнання. Зокрема, були придбані:

1. 100 пачок ксероксного паперу на суму 18,7 тис. грн - це необхідне матеріал для офісної роботи та документообігу.

2. 5,0 тис. л бензину на суму 165,0 тис. грн - це паливо, яке використовується для руху транспортних засобів та забезпечення роботи механізмів.

3. 10,0 тис. л дизпалива на суму 360,0 тис. грн - це інше вид палива, яке використовується для дизельних двигунів та спеціальної техніки.

Натомість, на потреби військової частини А7072 було використано 1704,47 тис. грн, детальніше:

1. 3,5 тис. л бензину на суму 122,635 тис. грн - паливо для забезпечення руху військової техніки та транспорту.

2. 7,8 тис. л дизпалива на суму 273,434 тис. грн - дизпаливо, яке використовується в дизельних двигунах військових машин та обладнання.

3. 4 планшети ТАВ М10 на суму 34,632 тис. грн - це сучасні електронні пристрої, які використовуються для комунікації та обміну інформацією.

4. 6 рацій цифроаналогових на суму 231,0 тис. грн - це засоби зв'язку, які використовуються для передачі голосу та обміну даними між військовослужбовцями.

5. 6 подовжених антен до рацій на суму 6,00 тис. грн - це компоненти, які поліпшують якість зв'язку та забезпечують більший радіус дії.

6. Страйкбольне обладнання для навчання військовослужбовців на суму 240,076 тис. грн - це спеціальне обладнання, яке використовується для проведення навчальних симуляційних вправ та тренувань.

7. 56 шин для легкових та вантажних автомобілів на суму 570,50 тис. грн - шини для заміни зношених або пошкоджених шин на автотранспортних засобах.

8. Запчастини для легкових та вантажних автомобілів на суму 216,193 тис. грн - необхідні компоненти та запасні частини для технічного обслуговування та ремонту автотранспортних засобів.

9. Виготовлено бланкової продукції на суму 10,0 тис. грн - це друковані матеріали та бланки, які використовуються для ведення документації та звітності.

Ці витрати спрямовані на забезпечення ефективної роботи та функціонування Рівненського обласного територіального центру комплектування та соціальної підтримки, а також на виконання потреб військової частини А7072. Вони мають на меті підтримати операційну діяльність та забезпечити необхідні ресурси для успішного виконання завдань.

Сарненська міська територіальна громада від самого початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації займається наданням допомоги людям, які змушені були залишити свої рідні домівки через бойові дії. Зараз за рахунок коштів бюджету Сарненської міської територіальної громади проводяться ремонтні роботи в приміщеннях, які будуть використовуватись для проживання внутрішньо переміщених осіб та евакуйованих осіб.

Один із проектів - будівництво дитячого садка у селі Мале Вербче. В цьому садку планується розмістити переселенців з сільських будинків, де умови для проживання не відповідають необхідним стандартам. Дитячий садок буде обладнаний усім необхідним для забезпечення комфортного проживання, зокрема, будуть створені належні санітарні умови.

Ці заходи спрямовані на надання підтримки та допомоги людям, які перебувають у складних життєвих обставинах через конфліктну ситуацію. Сарненська міська територіальна громада прагне забезпечити безпечне та гідне проживання для внутрішньо переміщених осіб, зокрема дітей, забезпечуючи необхідні умови та інфраструктуру.

Протягом 2022 року в базі даних державної служби зайнятості по Сарненському району зареєстровані 576 оперативних вакансій, статус зареєстрованого безробітного мали 2465 осіб. Станом на 31.12.2022 на обліку в районному центрі зайнятості перебував 371 зареєстрований безробітний та 51 актуальна вакансія. Навантаження зареєстрованих безробітних на одне вакантне робоче місце (вакантну посаду) складає 7 осіб, що на 5 осіб більше минулорічного показника.

Працевлаштовані за сприяння служби зайнятості протягом 2022 року 1346 осіб. Проходили професійну підготовку, перепідготовку чи підвищення кваліфікації 287 зареєстрованих безробітних.

Проводиться профілювання безробітних та надання послуг соціально вразливим верствам населення за підходом кейс-менеджменту, соціальний супровід після працевлаштування, робота електронного сервісу служби зайнятості – електронна черга для безробітних. Продовжують працювати електронний кабінет для шукача роботи та для роботодавців.

Роботодавцям надаються послуги відповідно Концепції Інституту «Консультанта роботодавця».

Одноразова допомога по безробіттю для започаткування власного бізнесу не надавалась (відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану» від 21.04.2022 № 2220, вилучена норма про виплату допомоги по безробіттю одноразово для організації підприємницької діяльності).

Протягом 2022 року самостійно започаткували власну справу 9 безробітних, 5 з них жителі сільської місцевості.

Протягом 2022 року проведений 1 інформаційний семінар «Генеруй бізнес-ідею та розпочни свій бізнес» за участю 8 осіб.

Працевлаштовані на новостворені робочі місця в пріоритетних галузях економіки з наданням роботодавцю компенсації витрат у розмірі єдиного соціального внеску 74 безробітних та 10 осіб, які мають додаткові гарантії в сприянні працевлаштуванню.

Протягом 2022 року виплатили компенсації для 31 роботодавця, які працевлаштували 57 внутрішньо переміщених осіб. Загальна сума отриманої компенсації складає 686,34 тис. грн.

Залучені до проведення громадських робіт протягом 2022 року 58 безробітних.

Протягом 2022 року надано комплекс спеціальних послуг у розв'язанні проблеми роботи із трудовим колективом в ситуації запланованого вивільнення працівників для комунального некомерційного підприємства «Немовицький центр первинної медико-санітарної допомоги» Немовицької сільської ради.

Протягом звітнього періоду 394 роботодавці подали до служби зайнятості району інформацію про наявність 1576 оперативних вакансій. В засобах масової інформації постійно надавалася інформація про наявність робочих місць. Інформація про вакансії постійно висвітлювалася на офіційній сторінці Сарненського районного центру зайнятості.

Протягом 2022 року надані 8558 профінформаційних послуги для 5077 осіб, в тому числі 2293 – в статусі зареєстрованого безробітного.

Постійно проводилась комплексна інформаційно-роз'яснювальна робота щодо державних соціальних гарантій на випадок безробіття та послуг, які надає служба зайнятості відповідно до Закону України «Про зайнятість населення», шляхом висвітлення їх у засобах масової інформації, на Інтернет-сторінці регіональної служби.

Проведені 7 методичних семінарів з питань організації профорієнтаційної роботи – для 54 педагогів та 2 інформаційних семінари для батьків, в яких взяли участь 20 батьків, діти яких навчаються в закладах загальної середньої освіти. На протязі 2022 року були проведені 26 групових профінформаційних заходів для здобувачів освіти з числа молоді та 11 презентацій послуг з професійного навчання. Під час проведення заходів фахівці центру зайнятості інформували про алгоритм вибору професії, можливості профорієнтаційного тестування, інтернет-ресурси з профорієнтації, послуги служби зайнятості для молоді, потреби та вимоги сучасного ринку праці, професії, які користуються найбільшим попитом, а також про робітничі професії та їх переваги.

Працевлаштовані протягом 2022 року 22 особи з інвалідністю, 43 учасників АТО/ООС, 98 внутрішньо переміщених осіб. Професійну підготовку у звітному періоді проходили 3 учасники АТО/ООС, 2 особи з інвалідністю та 8 внутрішньо переміщених осіб. 1 внутрішньо переміщена особа приймала участь в громадських роботах. Протягом 2022 року надані 1913 профорієнтаційних послуг для молоді з числа зареєстрованих безробітних та 999 – особам, які мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню. Протягом 2022 року на обліку перебувала 1 особа, якій на момент звернення не виповнилося 18 років.

Виконання Програми передбачалось здійснювати за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, районного бюджету, коштів підприємств, установ, організацій, інших джерел, не заборонених законодавством.

Кошти з районного бюджету на фінансування заходів по Програмі зайнятості населення Сарненського району на 2018 – 2022 роки протягом звітного періоду не виділялися.

Висновки до розділу 2

Сарни – це місто, що знаходиться в Рівненській області України і належить до районного рівня адміністративного поділу. Воно має важливе

значення як залізничний вузол, оскільки розташоване на перехресті двох значних залізничних магістралей – «Рівне-Луїнець» і «Київ-Ковель». Це сприяє зручному транспортному сполученню міста з іншими регіонами країни. Місто розташоване в межиріччі річок Случ і Горинь, що надає йому природну красу та благоприємні умови для розвитку різноманітних галузей. Сарни знаходиться на відстані приблизно 97 кілометрів від обласного центру - міста Рівне, близько 300 кілометрів від столиці України - Києва і близько 85 кілометрів від кордону з Білоруссю. Згідно з даними ОВА (Обласної військово-цивільної адміністрації), Рівненський район є лідером за кількістю переселенців. У цьому районі проживає 25 213 осіб, з яких 7 368 - діти. Також значну кількість переселенців знаходимо у Дубенському районі, де поселилось 4 973 особи, в тому числі 1 626 дітей. У Сарненському районі зареєстровано 4 677 переселенців, серед яких 1 419 дітей. Ці дані свідчать про значний рух населення в регіоні через конфліктну ситуацію та несприятливі умови в інших районах країни. Протягом 2022 року також було працевлаштовано деяку кількість осіб з інвалідністю (22 особи), учасників АТО/ООС (43 особи) та внутрішньо переміщених осіб (98 осіб). Це свідчить про зусилля місцевих органів влади та громадських організацій у сприянні соціальній інтеграції та підтримці різних категорій людей.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ ПОКРАЩЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ САРНЕНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Кращі практики розвитку територіальних громад України

Стратегія громади, окрім того, має відповідати цілям державної політики у сфері регіонального розвитку та узгоджуватися з «Державною стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 роки» (затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України №695 від 5.08.2020 р.), «Національною економічною стратегією на період до 2030 року» (Постанова Кабміну №179 від 3.03.2021 р.), а також - обласною стратегією.

Байковецька об'єднана територіальна громада є яскравим прикладом успішної управлінської інновації, де злагоджена співпраця між громадою, бізнесом та органами влади сприяє покращенню якості життя та розвитку громади в цілому. Їх гасло «Громадськість + бізнес + влада = успішна громада» відображає підхід, який заснований на взаємодії різних сторін з метою досягнення спільних цілей.

Один із основних результатів цієї ініціативи полягає у значному зростанні дохідної частини сільського бюджету протягом останніх років. Фінансовий успіх громади відобразився у збільшенні доступних коштів для виконання різноманітних соціальних проєктів. Це стало можливим завдяки ефективному управлінню ресурсами та стимулюванню розвитку місцевого бізнесу.

Покращення соціальної інфраструктури та якості життя громади є пріоритетом для Байковецької об'єднаної територіальної громади. Залучення бізнесу у співпрацю з громадою дозволяє використовувати інноваційні підходи та залучати додаткові ресурси для реалізації соціальних проєктів. Це може включати будівництво та ремонт інфраструктурних об'єктів, створення спортивних майданчиків, розвиток освіти та культури, підтримку малих підприємств тощо.

Окрім фінансових переваг, громада активно працює над організацією адресної підтримки своїх членів. Це означає, що громада надає допомогу у вирішенні проблем та потреб окремих громадян, сприяє розвитку соціальних програм, які спрямовані на допомогу вразливим категоріям населення, а також сприяє розвитку волонтерського руху.

Успішна Байковецька об'єднана територіальна громада свідчить про те, що взаємодія громадськості, бізнесу та органів влади може стати ключовим фактором у створенні стійкого розвитку та підвищенні якості життя у місцевих громадах. Цей приклад може надихнути інші громади на впровадження подібних ініціатив та сприяти змінам на краще у різних регіонах.

Практика Чугуївської міської ради Харківської області викликає зацікавлення та визнання через їхній комплексний підхід до реалізації проєктів у сфері енергоефективності. Від 2019 року Чугуїв став піонером у Харківській області, підписавши енергосервісні договори, які дозволили місту значно зменшити витрати на опалення двох навчальних закладів.

У наступному році Чугуївська міська рада отримала перемогу в конкурсі, організованому Міжнародною громадською організацією «Центр сприяння житловим та муніципальним реформам». Завдяки цьому були проведені енергоаудити для 6 бюджетних закладів, які є найбільшими споживачами енергоресурсів. Цей аналіз дозволив визначити пріоритетні заходи з енергозбереження і розпочати проєкти з термомодернізації ще двох навчальних закладів. Загальна сума цих проєктів становить 29 мільйонів гривень, при цьому 60% коштів покриваються за рахунок грантових програм.

Місцеві ОСББ (Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків) взяли участь у державній програмі «Теплих кредитів», що спрямована на покращення енергоефективності житлових будинків. Одне з таких об'єднань мешканців, відоме як «Добробут Чугуєва», стало одним з 13 відібраних пілотних ОСББ, що беруть участь у проєкті «Перші ластівки» Фонду енергоефективності за програмою «Енергодім».

Завдяки проведеним модернізаційним роботам, ОСББ змогло досягти економії енергоресурсів у розмірі більше ніж 16%, що складає понад 144 тисячі гривень на рік. Це значний фінансовий виграш для об'єднання та його мешканців, а також позитивний внесок у зменшення викидів та екологічну сталість.

Подібні досягнення стали можливими завдяки участі органів місцевого самоврядування Чугуєвської громади у проєкті, спрямованому на просування енергоефективності та впровадження Директиви ЄС про енергоефективність в Україні, який реалізується за сприяння Німецького товариства міжнародного співробітництва. Органи самоврядування навчили своїх фахівців та отримали «Набір енергоменеджера» - валізу з вимірювальними приладами, які дозволяють проводити контроль за тепловтратами та виявляти потенційні місця енерговитрат. Це сприяє більш ефективному управлінню енергоресурсами та підвищенню енергоефективності в місті.

Ці досягнення Чугуївської міської ради свідчать про їхню впевненість і ефективність у впровадженні енергоефективних рішень. Це не тільки дозволяє місту значно знизити витрати на енергоресурси, але й сприяє створенню більш комфортних та екологічно чистих умов для місцевих жителів. Такі проєкти також відображають відповідальне ставлення до сталого розвитку та захисту довкілля, що є важливим елементом сучасного управління містами.

Роль та участь жінок у місцевому самоврядуванні під час війни: з досвіду територіальних громад – Дунаєвецької (Хмельницька область), Вознесенської (Миколаївська область), Покровської, Зеленодольської (Дніпропетровська область).

1. Назва практики: Роль та участь жінок у місцевому самоврядуванні під час війни: з досвіду територіальних громад – Дунаєвецької (Хмельницька область), Вознесенської (Миколаївська область), Покровської, Зеленодольської (Дніпропетровська область)

2. Опис практики

2.1. Проблема, на вирішення якої спрямована практика.

Повна масштабна російська агресія в нашій країні мала за мету припинити всі аспекти життя в Україні. Вони планували застосувати економічні санкції, щоб паралізувати всі досягнення цивілізації і демократії. Введення воєнного стану та централізація влади під час війни також мали підкорити всі процеси в країні жорсткій ієрархії, закріплюючи владу найсильніших. Логічно припустити, що жінки мали б втратити свої позиції і лідерство, сконцентрувавшись на рятівних діях для дітей і відступивши від процесу прийняття рішень. Відсутність в більшості жінок досвіду у військових справах мала б підкреслити їх безпомічність і безкорисливість у захисті країни. Однак продовження діяльності на рівні місцевого самоврядування, незважаючи на постійну боротьбу з новими викликами і перешкодами в умовах «нежіночого» воєнного стану, демонструє активну позицію жінок у протидії планам агресора. Жінки продовжують працювати над створенням умов для життя та подальшого розвитку в своїх громадах. Оскільки органи місцевого самоврядування мають прямий контакт з різними групами населення, внутрішня ініціатива, самоорганізація та взяття на себе додаткових функцій більшістю жінок стали прикладом героїчного опору та значного внеску жінок у майбутню перемогу. Зокрема, у деяких громадах, які будуть описані нижче, жінки займають посади голів громад, наприклад, у Дунаєвецькій та Покровській громадах, а в громаді Вознесенська секретарем ради (яка також є депутаткою місцевої ради) є жінка. У Зеленодольській громаді також активну роль відіграють жінки з числа виконкому.

2.2. Ключові кроки для вирішення проблеми

- Пошук та підтримка з боку ОМС місцевих волонтерських ініціатив, активу з числа жінок громади
- Об'єднання зусиль місцевої влади та громадського сектору у реалізації ініціатив на вирішення проблем місцевого рівня – через механізм залучення представництва громадськості
- Сприяння розбудові громадянського суспільства, у тому числі, через створення громадських організацій

- Залучення можливостей зовнішніх ресурсів – конкурси проєктів, участь у міжнародних програмах, мережевих проєктах – які дозволяють підтримати ініціативних жінок на місцевому рівні

- Навчання з уповноваження жінок та інших груп населення, які перебувають у вразливій ситуації

2.3. Якісні та кількісні результати

- Створення штабів миттєвого реагування за різними напрямками
- Організація бригад чергування для відповіді на кризові ситуації
- Створення центрів для ВПО, їх підтримка, забезпечення через співпрацю з громадськими та донорськими організаціями продуктами та речами першої необхідності, ліками, побутовою технікою, забезпечення безкоштовними/доступними побутовими послугами, забезпечення прихистком/житлом, робочими місцями, проєкти по інтеграції ВПО, по навчанню ВПО бізнесу

- Гуманітарна допомога для місцевого населення в умовах відсутності зовнішнього постачання

- Евакуація населення, яке цього потребує

- Волонтерські ініціативи для підтримки фронту – закупівля автомобілів, плетіння маскувальних сіток, виготовлення та передача харчової продукції, збір коштів для придбання необхідного обладнання на передову

- Підтримка військових, які перебувають у громаді – забезпечення харчування, відпочинку, побуту, реабілітації

- Створення реабілітаційного центру

- Організація відпочинкових таборів для дітей, батьки яких загинули внаслідок бойових дій

- Реалізація ініціативи «Громада – громаді»: збір та передача продуктів для громад з «сірої» зони

- Участь у програмі «Сади перемоги» (вироснування сільгосппродукції з її подальшою переробкою для зберігання)

- Встановлення партнерств з міжнародними донорами, програмами

- Оцінка збитків, створення планів відновлення громади з урахуванням питань інклюзії
- Вирішення питання цивільного захисту – через облаштування сховищ
- Пошук шляхів забезпечення альтернативного опалення
- Організація логістики для виживання – ремонт життєво важливої інфраструктури, яка страждає від обстрілів
- Створення профіля громади для партнерів, інвесторів

2.4. Головні ризики впровадження практики

- Брак експертизи для діяльності в умовах невизначеності в громадах на тлі війни
- Недооцінка можливостей громадськості, волонтерів, активних жінок
- Відсутність співпраці влади, громади, бізнесу
- Відсутність контактів з іншими громадами/країнами/міжнародними організаціями

3.2. Заходи щодо покращення діяльності Сарненської територіальної громади Рівненської області під час воєнного стану

Під час воєнного стану в Сарненській територіальній громаді Рівненської області можуть бути вжиті різноманітні заходи для покращення діяльності та забезпечення безпеки населення. Основні напрямки, які можуть бути враховані, включають наступні:

1. Забезпечення безпеки: Першочерговим завданням під час воєнного стану є захист життя та майна населення. Для цього необхідно розглядати наступні заходи:
 - мобілізація та мобілізаційна підготовка населення для військових дій;
 - забезпечення регулярного постачання продовольства, медикаментів та інших необхідних матеріалів;

- організація додаткових контрольних пунктів на в'їздах у територію громади для перевірки безпеки та запобігання проникненню небажаних осіб чи речей;
- покращення системи сповіщення та евакуації населення у разі загрози або нападу.

2. Забезпечення комунікацій:

Забезпечення ефективної системи комунікацій є надзвичайно важким аспектом управління ситуацією воєнного стану. Нижче наведено розширений опис та додаткові заходи, які можуть бути вжиті для забезпечення комунікацій під час воєнного стану:

Розробка та впровадження системи попередження населення про небезпеку:

- використання мобільних додатків та SMS-повідомлень для масового розсилання оперативної інформації про потенційні загрози, інструкції щодо поведінки та необхідних заходів безпеки;
- поширення інформації через медіа, телебачення та радіо з метою швидкого та широкого охоплення населення.

Створення громадських інформаційних пунктів:

- розміщення інформаційних пунктів у центральних місцях громади, де мешканці можуть отримати актуальну інформацію про ситуацію, консультації та необхідну допомогу;
- залучення добровольців, представників громадських організацій та фахівців для надання інформаційної підтримки та взаємодії з мешканцями.

Забезпечення постійного зв'язку з правоохоронними органами та військовими частинами:

- встановлення механізмів оперативного обміну інформацією між місцевими органами влади, правоохоронними структурами та військовими частинами для швидкого реагування на небезпеку та забезпечення координації дій.

- використання радіо зв'язку, спеціалізованих систем зв'язку та інших технічних засобів забезпечення зв'язку для підтримки постійного зв'язку.

- забезпечення доступу до об'єктивної та достовірної інформації про ситуацію під час воєнного стану через розвиток громадських медіа та медіа-ініціатив.

Підтримка розвитку медіа-платформ, включаючи веб-сайти, соціальні мережі та інші канали комунікації, які дозволяють оперативно інформувати громаду та забезпечувати відкритий громадський діалог.

Організація тренінгів та навчань для представників влади, громадських організацій та населення з питань комунікації в умовах воєнного стану, включаючи навички ефективного використання засобів комунікації та інформаційних технологій.

Ці заходи спрямовані на забезпечення оперативної інформаційної взаємодії, широкого охоплення населення та залучення громадськості до координації та спільної дії під час воєнного стану. Вони покликані забезпечити швидкий доступ до інформації, підтримку громадян та забезпечити ефективну взаємодію між владою, громадськими організаціями та населенням.

3. Економічна стабілізація: Під час воєнного стану важливо забезпечити економічну стабільність громади та збереження робочих місць. Деякі заходи, які можуть бути виконані:

- Підтримка місцевих підприємств та підприємництва шляхом надання пільг та допомоги в період воєнного стану.

- Розвиток та підтримка альтернативних джерел доходів для населення, зокрема розвиток сільського господарства, розширення соціальних програм і підтримки малого бізнесу.

4. Соціальна підтримка: Важливо забезпечити соціальний захист та добробут населення під час воєнного стану. Деякі можливі заходи:

- Забезпечення доступу до медичних послуг та медикаментів.

- Підтримка осіб, які постраждали внаслідок воєнних дій, шляхом надання допомоги, реабілітації та психологічної підтримки.

- Організація тимчасових притулків для внутрішньо переміщених осіб та евакуйованих.

Під час воєнного стану соціальна підтримка населення є важливим аспектом забезпечення безпеки, добробуту та благополуччя громади. Організація такої підтримки включає різноманітні заходи, спрямовані на задоволення основних потреб людей, які постраждали від воєнних дій та знаходяться в уразливому стані. Нижче подано більш широкий та детальний опис можливих заходів соціальної підтримки:

Забезпечення доступу до медичних послуг та медикаментів: забезпечення функціонування лікарень, медичних закладів та амбулаторій на території громади, у тому числі забезпечення наявності медичного персоналу, необхідного обладнання та медикаментів; організація мобільних медичних бригад для надання екстреної медичної допомоги та обслуговування населення, яке не може потрапити до стаціонарних закладів.

Підтримка осіб, які постраждали внаслідок воєнних дій:

1. Надання фінансової допомоги та матеріально-технічної підтримки постраждалим особам та їх сім'ям.

2. Організація реабілітаційних програм для людей, які отримали поранення або стали інвалідами унаслідок конфлікту.

3. Забезпечення психологічної підтримки та консультування для постраждалих осіб, які пережили стресові ситуації та травми.

Організація тимчасових притулків для внутрішньо переміщених осіб та евакуйованих:

Встановлення тимчасових притулків або таборів для людей, які були вимушені покинути свої домівки через військові дії.

Забезпечення необхідних умов проживання, включаючи проживання, харчування, санітарні умови та доступ до основних гігієнічних засобів.

Організація соціально-побутових послуг, таких як медичний догляд, освіта, психологічна підтримка та інші, для забезпечення необхідних потреб переселенців.

Підтримка осіб з особливими потребами:

1) забезпечення спеціальної підтримки та догляду для людей з інвалідністю, літніх людей, дітей та інших осіб, які потребують особливої уваги під час воєнного стану;

2) забезпечення доступу до медичних, реабілітаційних та соціальних послуг для осіб з особливими потребами.

Психологічна підтримка:

1) організація психологічних центрів та консультаційних служб для надання допомоги людям, які пережили стресові ситуації та травми;

2) розробка та впровадження програм психологічної підтримки для постраждалих осіб, включаючи індивідуальну психотерапію, групові заняття та психологічні тренінги;

Ці заходи спрямовані на забезпечення соціальної підтримки та добробуту населення в умовах воєнного стану. Організація таких заходів потребує співпраці місцевих органів влади, громадських організацій, волонтерів та міжнародних партнерів з метою ефективного забезпечення потреб населення та зменшення негативного впливу воєнних дій на людей.

5. Розвиток громадського самоврядування.

Розвиток громадського самоврядування під час воєнного стану є важливим аспектом забезпечення ефективності та широкого залучення громади до планування та реалізації заходів. Далі наведено більш широкий та детальний опис можливих заходів для розвитку громадського самоврядування:

Організація громадських зборів та обговорення пріоритетів дій під час воєнного стану:

1) Проведення відкритих зустрічей та громадських зборів з метою залучення громадськості до обговорення найважливіших питань, пов'язаних зі станом воєнного стану.

2) Залучення представників громадських організацій, активістів та експертів до обговорення та прийняття рішень щодо планування та реалізації заходів.

Залучення громадських організацій до виконання окремих завдань:

1) Створення платформи співпраці між місцевими владними структурами та громадськими організаціями для розподілу відповідальності та задач у рамках воєнного стану.

2) Залучення громадських організацій до надання допомоги населенню, зокрема через розподіл гуманітарної допомоги, надання соціальних послуг та інших важливих заходів.

3) Співпраця з громадськими організаціями у плануванні та організації важливих заходів, таких як евакуація, розміщення тимчасових притулків, постачання медичних послуг тощо.

Розвиток механізмів громадського контролю:

- підтримка створення та діяльності громадських рад, комітетів, спеціальних робочих груп для контролю та моніторингу реалізації заходів під час воєнного стану;

- проведення регулярних зустрічей та консультацій з громадськістю для обговорення проблем, ідентифікації недоліків та пошуку шляхів їх вирішення.

Навчання та підтримка громадських організацій:

- організація тренінгів, семінарів та навчальних програм для представників громадських організацій з питань ефективного управління, комунікації та координації дій в умовах воєнного стану;

- забезпечення фінансової та технічної підтримки громадським організаціям, що діють на території громади, для забезпечення їхньої здатності виконувати свої функції та завдання.

Підтримка медіа та інформаційна діяльність:

- забезпечення доступу до об'єктивної та достовірної інформації про стан воєнного стану, заходи, які вживаються та результати їх реалізації;

– підтримка розвитку громадських медіа та ініціатив з метою забезпечення вільного доступу до інформації та громадського діалогу.

Ці заходи спрямовані на зміцнення громадського самоврядування, активну участь громадських організацій та громади в плануванні, реалізації та контролі заходів під час воєнного стану. Вони сприяють залученню різноманітних ресурсів та досвіду, покращенню координації дій та ефективності діяльності в умовах кризової ситуації.

Воєнний час гуртує українське суспільство дедалі тісніше. Сьогодні в Україні фактично зник поділ на соціальні верстви, політичні сили, професійні об'єднання і навіть групи за інтересами. Всі, за рідкісним винятком, в єдиному пориві працюють на досягнення спільної мети – викинути окупанта за межі нашої держави.

Водночас патріотичний порив та емоційний підйом, які рухають українців до перемоги, не повинні руйнувати основ здорового раціоналізму, що є запорукою не лише ефективного управління військовою логістикою, але й небезпідставно вважається одним з наріжних каменів майбутньої повоєнної відбудови нашої держави та відновлення її економіки.

Зокрема, важливим аспектом згаданої раціональності є налагодження належним чином скоординованих взаємодій між органами державної влади та місцевим самоврядуванням з урахуванням принципу субсидіарності. Особливого значення це набуває в умовах воєнного стану, коли всі ланки владної ієрархії природно тяжіють до централізації управлінських рішень. Тому безумовним пріоритетом сьогодення стає визначення першочергових завдань, які мають покладатися на органи місцевого самоврядування регіонів і територіальних громад, задля того, щоб, з одного боку, забезпечити їх максимальну ефективність в управлінні ресурсним потенціалом відповідних територій, а з іншого, налагодити координацію діяльності всіх владних інституцій з метою своєчасного забезпечення нагальних потреб фронту та відновлення економіки.

Насамперед у цьому контексті слід звернути увагу на проблеми релокації бізнесу та переміщення цивільного населення зі східних регіонів країни в її центральну та західну частини. Саме тут перед органами місцевого самоврядування постає найбільше пов'язаних з війною викликів. Передусім мова йде про необхідність налагодження злагодженої роботи з обласними та районними військовими адміністраціями щодо забезпечення тимчасового розміщення релокованих підприємств і внутрішньо переміщених людей. У найближчій перспективі до цього може додатися створення належних умов для довгострокового перебування тих, хто вирішить залишитися в місцях релокації на тривалий період або й назавжди.

З огляду на це, першочерговим завданням місцевої влади має стати формування дієвої системи моніторингу внутрішньо переміщених осіб та релокованих бізнесів, включаючи їх поділ на три основні категорії: 1) транзитні особи (ті, хто оселився в нових громадах на короткотривалий період: від кількох днів до кількох місяців, а надалі прямувати в інші громади чи регіони, або за кордон); 2) групи тимчасового перебування (очікуваний термін проживання на території громади – від кількох місяців до одного року (залежно від перспективи завершення бойових дій та можливості повернення додому); 3) переселенці, орієнтовані на постійну зміну місця проживання, включаючи здійснення безповоротної релокації свого бізнесу зі Сходу або Півдня країни у Центр чи на Захід.

Кожна із цих трьох категорій громадян і підприємців має свої потреби та особливості, які органам місцевого самоврядування тих територіальних громад, в яких вони тимчасово перебувають, слід враховувати при вибудовуванні поточних планів та довгострокових стратегій розвитку. Так, для громадян першої категорії необхідно лише створити прийнятні умови їх тимчасового проживання, включаючи доступ до якісного побутового обслуговування, продовольчого забезпечення та Інтернет-зв'язку. Як правило, найкраще це можна забезпечити у великих містах або середніх за розміром районних центрах, наближених до кордону з країнами-членами ЄС.

Друга категорія (ті, хто орієнтується на тимчасове перебування в нових громадах на термін до одного року) вимагає до себе значно більшої уваги з боку місцевої влади. По-перше, період їх очікуваного проживання є більшим ніж у представників першої категорії, що вимагає додаткових зусиль зі створення належних житлових і побутових умов, а, по-друге, ці люди (включаючи підприємців) можуть робити доволі вагомий внесок в економічний розвиток громади, особливо якщо це висококваліфіковані фахівці важливих спеціальностей. Частина з них взагалі може прийняти рішення залишитись у новій громаді на більш тривалий період, або й оселитись тут назавжди, переходячи тим самим у третю категорію. Саме тому тимчасове розміщення осіб другої категорії доцільно поєднувати з місцем їх потенційного працевлаштування (в тому числі з урахуванням перспективи розгортання потужностей релокованих підприємств). Для цього можуть використовуватись як наявні гуртожитки та готелі (переважно у великих містах та в їх околицях), так і зводиться нові тимчасові помешкання у приміській зоні чи в сільській місцевості. В окремих випадках, особливо коли існує перспектива продовження термінів проживання до кількох років, варто навіть започаткувати зведення нового постійного житла, яке має бути в комунальній власності (у подальшому його можна буде використовувати як соціальне або ж передавати під сімейні гуртожитки без права приватизації).

І нарешті третя група (внутрішньо переміщені особи та підприємці, які в силу різних причин не планують повертатися), вимагає до себе особливої уваги. По-перше, якщо мова йде про представників бізнес-середовища, то місцевій владі громад (і навіть регіонів), де оселилися представники цієї категорії громадян, слід чітко визначитися з пріоритетними напрямками підприємницької активності, які відповідатимуть стратегічним цілям розвитку певної громади чи регіону, і матимуть першочергову підтримку від їх органів місцевого самоврядування. По-друге, для таких видів бізнесу вже сьогодні слід започаткувати роботу з формування адекватної виробничої інфраструктури, наприклад шляхом створення промислових, індустріальних, технологічних і

наукових парків, промислових зон тощо. І, по-третє, варто створити дієвий механізм взаємоузгодженої релокації підприємств та їх потенційних працівників. Для цього слід передбачити будівництво нових житлових будинків у місцях можливої локалізації нових промислових об'єктів та індустріальних парків, а також започаткувати розвиток об'єктів відповідної соціальної, інженерної та маркетингової інфраструктури.

У цьому сенсі можна навіть вести мову про формування низки нових поселень, які матимуть певну промислову спеціалізацію (насамперед в інноваційних секторах сучасної машинобудівної індустрії та ВПК), або ж агроіндустріальну спрямованість (передусім у переробці аграрної продукції, її зберіганні, розгортанні мереж сільськогосподарської логістики тощо).

Оптимізація процесів просторового розосередження релокованих підприємств і внутрішньо переміщених осіб тісно пов'язана з модернізацією стратегій соціально-економічного розвитку тих регіонів і територіальних громад, які їх приймають. Крім того, у вказаних стратегіях слід зображати пріоритетні напрями формування продовольчих резервів на території громади та основні заходи з нівелювання актуальних для неї безпекових ризиків, зокрема з урахуванням досвіду, набутого Україною за час війни. Передусім це стосується створення якісної системи територіальної оборони та налагодження ефективних взаємодій з командуванням військових частин щодо розміщення на території громади належним чином захищених складів та логістичних потужностей, які в перспективі можна буде використовувати у воєнних цілях.

І нарешті ще однією важливою функцією територіальних громад та органів їх місцевого самоврядування, яка актуалізується в умовах воєнного стану, є посилення співпраці з донорськими організаціями європейських держав щодо розбудови та модернізації інфраструктури відповідних громад, а також підготовки до реалізації проєктів їх повоєнного соціально-економічного розвитку. Адже в умовах ведення бойових дій на півдні та сході нашої держави, європейські партнери в основному переорієнтувалися на військову підтримку нашої держави та надання допомоги біженцям, що були вимушені виїхати до

їхніх держав. Це створило певний «інституційний вакуум» в площині формування засад повоєнного соціально-економічного розвитку України, зокрема в контексті інтеграції нашої держави до ЄС та адаптації на вітчизняний суспільний ґрунт сучасних європейських цінностей. Як наслідок, після завершення активної фази війни, особливо якщо вона затягнеться на певний період, ми можемо опинитися в ситуації, коли значна частина українського суспільства та представників влади виявляться не готовими до переходу на «мирні рейки». Це загрожуватиме поширенням так званого «афганського синдрому», коли для багатьох людей життя в умовах постійної небезпеки, активних бойових дій та підготовки до чергових військових операцій виявляється більш природним, ніж мирне існування, з усіма його побутовими, фінансовими та соціальними проблемами (особливо коли влада не здатна вчасно налагодити безболісного переходу до повоєнного життя).

Саме тому вже сьогодні Україні слід посилювати співпрацю з європейськими партнерами (як із владними інституціями, так і з інститутами громадянського суспільства) щодо розгортання низки нових програм та проєктів, спрямованих на підготовку наших владоможців і співгромадян до повоєнного етапу соціально-економічного розвитку. І саме територіальні громади та органи їх місцевого самоврядування повинні виступити у цьому питанні одними з першочергових ініціаторів, особливо якщо мова йде про громади та регіони, які віддалені від зони бойових дій, але розташовані поруч із кордоном з ЄС.

Висновки до розділу 3

Стратегія громади, окрім того, має відповідати цілям державної політики у сфері регіонального розвитку та узгоджуватися з «Державною стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 роки» (затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України №695 від 5.08.2020 р.), «Національною економічною стратегією на період до 2030 року» (Постанова Кабміну №179 від 3.03.2021 р.), а також - обласною стратегією. Під час воєнного стану в

Сарненській територіальній громаді Рівненської області можуть бути вжиті різноманітні заходи для покращення діяльності та забезпечення безпеки населення. Основні напрямки, які можуть бути враховані, включають наступні: забезпечення безпеки: першочерговим завданням під час воєнного стану є захист життя та майна населення; забезпечення комунікацій: забезпечення ефективної системи комунікацій є надзвичайно важним аспектом управління ситуацією воєнного стану; економічна стабілізація: під час воєнного стану важливо забезпечити економічну стабільність громади та збереження робочих місць; соціальна підтримка: важливо забезпечити соціальний захист та добробут населення під час воєнного стану; розвиток громадського самоврядування. Розвиток громадського самоврядування під час воєнного стану є важливим аспектом забезпечення ефективності та широкого залучення громади до планування та реалізації заходів. Важливою функцією територіальних громад та органів їх місцевого самоврядування, яка актуалізується в умовах воєнного стану, є посилення співпраці з донорськими організаціями європейських держав щодо розбудови та модернізації інфраструктури відповідних громад, а також підготовки до реалізації проєктів їх повоєнного соціально-економічного розвитку. Адже в умовах ведення бойових дій на півдні та сході нашої держави, європейські партнери в основному переорієнтувалися на військову підтримку нашої держави та надання допомоги біженцям, що були вимушені виїхати до їхніх держав.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведений аналізу у першому розділі дозволив визначити, що територіальна громада – це юридично визначена територіальна одиниця, яка об'єднує жителів певної території з метою вирішення спільних соціально-економічних, культурних та інфраструктурних потреб. Ознаки територіальної громади включають наступне: географічна обмеженість: територіальна громада має чітко визначену територію, на якій розташовані її населені пункти і об'єкти; населення: територіальна громада об'єднує жителів, які проживають на відповідній території. Це можуть бути міста, села, селища або їх комбінації; самоврядування: територіальна громада має право самостійно вирішувати питання, що стосуються її розвитку, організації території, надання послуг та вирішення проблем місцевого значення; фінансова самостійність: територіальна громада має можливість збирати податки, збори та інші доходи для фінансування своїх потреб і здійснення функцій; власність та управління ресурсами: територіальна громада має право володіти та управляти майном, природними ресурсами, інфраструктурою та іншими об'єктами на своїй території. соціальна і економічна інтеграція: територіальна громада сприяє розвитку соціально-економічного потенціалу своєї території, залученню інвестицій, створенню робочих місць та поліпшенню якості життя мешканців.

Сарни – це місто, що знаходиться в Рівненській області України і належить до районного рівня адміністративного поділу. Воно має важливе значення як залізничний вузол, оскільки розташоване на перехресті двох значних залізничних магістралей – «Рівне-Луїнець» і «Київ-Ковель». Це сприяє зручному транспортному сполученню міста з іншими регіонами країни. Місто розташоване в межиріччі річок Случ і Горинь, що надає йому природну красу та благоприємні умови для розвитку різноманітних галузей. Сарни знаходиться на відстані приблизно 97 кілометрів від обласного центру - міста Рівне, близько 300 кілометрів від столиці України - Києва і близько 85 кілометрів від кордону з Білоруссю. Згідно з даними ОВА (Обласної військово-

цивільної адміністрації), Рівненський район є лідером за кількістю переселенців. У цьому районі проживає 25 213 осіб, з яких 7 368 - діти. Також значну кількість переселенців знаходимо у Дубенському районі, де поселилось 4 973 особи, в тому числі 1 626 дітей. У Сарненському районі зареєстровано 4 677 переселенців, серед яких 1 419 дітей. Ці дані свідчать про значний рух населення в регіоні через конфліктну ситуацію та несприятливі умови в інших районах країни. Протягом 2022 року також було працевлаштовано деяку кількість осіб з інвалідністю (22 особи), учасників АТО/ООС (43 особи) та внутрішньо переміщених осіб (98 осіб). Це свідчить про зусилля місцевих органів влади та громадських організацій у сприянні соціальній інтеграції та підтримці різних категорій людей.

Стратегія громади, окрім того, має відповідати цілям державної політики у сфері регіонального розвитку та узгоджуватися з «Державною стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 роки» (затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України №695 від 5.08.2020 р.), «Національною економічною стратегією на період до 2030 року» (Постанова Кабміну №179 від 3.03.2021 р.), а також - обласною стратегією. Під час воєнного стану в Сарненській територіальній громаді Рівненської області можуть бути вжиті різноманітні заходи для покращення діяльності та забезпечення безпеки населення. Основні напрямки, які можуть бути враховані, включають наступні: забезпечення безпеки: першочерговим завданням під час воєнного стану є захист життя та майна населення; забезпечення комунікацій: забезпечення ефективної системи комунікацій є надзвичайно важливим аспектом управління ситуацією воєнного стану; економічна стабілізація: під час воєнного стану важливо забезпечити економічну стабільність громади та збереження робочих місць; соціальна підтримка: важливо забезпечити соціальний захист та добробут населення під час воєнного стану; розвиток громадського самоврядування. Розвиток громадського самоврядування під час воєнного стану є важливим аспектом забезпечення ефективності та широкого залучення громади до планування та реалізації заходів. Важливою функцією

територіальних громад та органів їх місцевого самоврядування, яка актуалізується в умовах воєнного стану, є посилення співпраці з донорськими організаціями європейських держав щодо розбудови та модернізації інфраструктури відповідних громад, а також підготовки до реалізації проєктів їх повоєнного соціально-економічного розвитку. Адже в умовах ведення бойових дій на півдні та сході нашої держави, європейські партнери в основному переорієнтувалися на військову підтримку нашої держави та надання допомоги біженцям, що були вимушені виїхати до їхніх держав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Авер'янов В.Б. Державне управління: теорія і практика К.: Основи, 2008. 431 с.
2. Афонін Е. А., Гонюкова Л. В., Войтович Р. В. Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики. Київ: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2015. 160 с
3. Берданова О. В., Вакуленко В. М., Гринчук Н. М., Колтун В. С., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Управління розвитком об'єднаних територіальних громад на засадах громадської участі: навч. посіб. Київ: 2017. 129 с.
4. Герасіна Л.М., Погрібна В.Л. Політологічний енциклопедичний словник Х.: Право, 2015. 280 с.
5. Гринчук Ю.С. Громадська участь у стратегічному управлінні об'єднаних територіальних громад в Україні. *Tendenze attuali della moderna ricerca scientifica*. 5. Juni, 2020. Stuttgart, Deutschland. С.47-49.
6. Громадянське суспільство в 2018-му: нові виклики, нові завдання. Публічна дискусія до 25-річчя «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва». Київ, 6 березня 2018. URL: <https://dif.org.ua/uploads/pdf/13963398165a9eef1b022177.77359526.pdf>
7. Державна служба статистики України. Офіційний веб-портал. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Дегтяр А.О. Взаємодія органів державної влади з громадськістю: теорія та практика державного управління: монографія Донецьк: Видавництво «Донбас», ООО «РА Ваш імідж», 2012. 415 с.
9. Демида І. Взаємовідносини держави та громадського суспільства в зарубіжних країнах: досвід для України. *Забезпечення конструктивного діалогу між владою та суспільством : матеріали наук.-практ. конф.*, м. Одеса, 28 квіт. 2016 р. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2016. С. 53–73.
10. Державна політика розвитку громадянського суспільства: моніторинг ефективності. Європейський досвід. Київ: ПРООН, 2019. 97 с.

11. Деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 р. N 1378. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1378-2004-%EF>

12. Динник І.П. Технології краудсорсингу в громадянському суспільстві: сучасні механізми партисипативної демократії. *Державне управління: Інвестиції: практика та досвід* № 21. 22/2020 С. 119-123.

13. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>

14. Закон України «Про органи самоорганізації населення» (ВВР), 2001, № 48, ст. 254 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14#Text>

15. Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» (ВВР), 2002, № 40, ст.290 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text>

16. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (ВВР), 1997, № 24, ст.170 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

17. Законопроект «Про місцевий референдум» (№5512) від 19.05.2021 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71942

18. Зінченко Г.В. Використання краудсорсингу у процесі формування політики на регіональному рівні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2019. Т. 30 (69). № 4. С. 55–60.

19. Європейське соціальне дослідження (ESS) URL: https://www.europeansocialsurvey.org/docs/about/ESS_Prospectus_Ukrainian.pdf

20. Єгоров І.Ю. Участь громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні: навчально-методичний посібник. ДП «Укртехінформ» Київ, 2015. 250 с

21. Єлісеєва Л.В. Краудфандинг в Україні: проблеми та перспективи в контексті зарубіжного досвіду *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. URL: <http://www.vestnikeconom.mgu.od.ua/journal/2017/23-1-2017/4.pdf>.

22. Канавець М. В. Роль громадськості у просуванні реформи державного управління. *Гілея : наук. вісн.* 2017. № 119. С. 405
23. Карий О.І., Панас Я.В. Місцеві ініціативи та залучення громадськості до здійснення місцевого самоврядування. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування. Асоціація міст України К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 176 с.
24. Кіреєва О. Перспективи краудсорсингу як інструменту співпраці органів влади та громадськості в контексті розвитку публічного управління. *Державне управління та місцеве самоврядування.* 2016. Вип. 2. С. 97–104
25. Кирилюк Ф.О. Медісон Джеймс. Політична енциклопедія. К.: Парламентське видавництво, 2015. 435 с.
26. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL : <http://ufpp.gov.ua/content/PDF/zakonodavstvo/>
27. Ковалевіч І. Зарубіжний досвід залучення громадськості до формування та реалізації місцевої політики. Теорія та практика державного управління. 2009. Вип. 2. С. 135–140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2009_2_22
28. Ковбасюк Ю.В. Краудсорсинг як інструмент публічної влади. *Актуальні проблеми економіки.* 2016. № 4 (178). С. 349–357.
29. Князєв В. Держава і громадянське суспільство: еволюція стосунків та їх осмислення. Формування громадянського суспільства в Україні: стан, проблеми, перспективи К.: Б.в., 2015. 252 с.
30. Кропочева Н.М. Краудсорсинг як інноваційний інструмент створення реферативної інформації: перспективи застосування. *Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського.* 2016. Вип. 5. С. 146–152.
31. Лисенко В.І., Стащук І.О. Розвиток громадянського суспільства в об'єднаних територіальних громадах. Прості рішення для складних питань. Практичний посібник Запоріжжя: АА ТанDEM, 2018. 76 с.

32. Макаренко Л. П. Проблеми комунікативної взаємодії держави та громадянського суспільства. *Гілея: історичні науки, філософські науки, політичні науки*. 2020. Вип. 106 (3). С. 334–338.

33. Мельничук Л. Розвиток діалогової комунікації як стратегічний пріоритет політики соціального згуртування: ініціативи ради Європи. *Забезпечення конструктивного діалогу між владою та суспільством: матеріали наук.-практ. конф.* м. Одеса, 28 квіт. 2016 р. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2016. С. 88–91.

34. Міжнародна практика заходів, спрямованих на зміцнення довіри між державою та організаціями громадянського суспільства: Дослідження, проект на замовлення Координатора проектів ОБСЄ в Україні. URL: <https://www.osce.org/uk/ukraine/75885>.

35. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки URL: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/gromadyanske-suspilstvo-i-vlada/spriyannya-rozvitku-gromadyanskogo-suspilstva/nacionalna-strategiya-spriyannya-rozvitku-gromadyanskogo-suspilstva-v-ukrayini-na-2016-2020-roki>

36. Наказ Міністерства Фінансів України №94 від 3.03.2020 р. «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо механізмів участі громадськості у бюджетному процесі на місцевому рівні» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0094201-20#Text>

37. Нестерович В.Ф. Вплив громадськості на прийняття нормативно-правових актів: проблеми конституційної теорії та практики: Монографія / В.Ф. Нестерович. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2014. 736 с

38. Непоп Л. Політика Європейського союзу щодо розвитку громадянського суспільства. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. Київ, 2018. Випуск 2(70). 254 с.

39. Офіційний сайт Сарненської міської територіальної громади URL: <https://sarny-rada.gov.ua/>

40. Пашов Р. І., Рубан Ю.Ю. Залучення громадських організацій до співпраці з органами публічної влади на шляху до розбудови демократичного суспільства *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020 . № 4 (27). С. 57 – 62.

41. Перега Т. Сталий розвиток у нових членах ЄС URL: <http://eustudies.history.knu.ua/tetyana-perga-stalyj-rozvytok-u-novyh-chlenah-yes/>.

42. Постанова Кабінету Міністрів України № 976 від 5.11.2008 р. «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» (в редакції від 19.03.2019 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-%D0%BF#Text>

43. Про схвалення Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства : Розпорядження № 1035-р від 21.11.2007 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1035-2007-%D1%80>

44. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації: Указ Президента України № 212/2012 від 24.03.2012 р. URL : <http://www.president.gov.ua/documents/14621.html>

45. Про стан розвитку громадянського суспільства в Україні: аналітична доповідь. Київ : НІСД, 2017. 56 с.

46. Постанова «Про затвердження Положення про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні» (ВВР), 1994, N 6, ст. 30 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3748-12#Text>

47. Постанову Кабміну №996 від 3.11.2010 р. (в редакції від 7.05.2019 р.) «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>

48. Регулювання діяльності громадських організацій (NGO) в країнах ЄС, США та Канаді: Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит народного депутата України. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28925.pdf>

49. Регулювання краудфандингу в Україні та США. URL: <https://blog.liga.net/user/atsvyk/article/32690>.
50. Сергієнко О.І. Громадська участь/залучення громадян. Депутатська діяльність в округах (навчальний модуль) К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 92 с.
51. Скорик М. Дієвий краудфандинг: що потрібно знати громадській організації, щоб ефективно збирати пожертви через власний сайт. Центр інформації про права людини. Київ, 2018. 30 с.
52. Степаненко В. П. Громадянське суспільство: дискурси і практики. Київ : Інститут соціології НАН України, 2015. 420 с.
53. Степура В.В. Сутність та переваги краудфандингу як зовнішнього джерела фінансування проектів. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. Том 30 (69). №3, 2019. С. 165-170. URL: http://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/30_69_3/28.pdf.
54. Ткаченко І. Громадянське суспільство і Європейській союз: функціонування і співпраця. Наукова бібліотека, Віче. 2015. Випуск № 2. 16 с.
55. Ушна Н. І. Публічне управління як нова модель організації державного управління в Україні: теоретичний аспект Ефективність державного управління. 2015. Вип. 44(1). С. 53-63
56. Участь громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні: посіб. К. : Ленвіт, 2012 . 64 с
57. Успішні стратегії розроблені за участю громадськості (досвід Австралії, Канади та США) <https://www.oporaua.org/news/samovriaduvannia/partysypatsiia/19663-uspishni-strategiyyirozrobleni-za-uchastiu-gromadskosti-dosvid-avstraliyi-kanadi-ta-ssha>
58. Халецький А.В. Зарубіжний досвід взаємодії органів державної влади з громадянським суспільством. *Вивчення та впровадження в Україні іноземного досвіду удосконалення діяльності органів влади: VII міжнар. наук.-практ. конф.*, Полтава, 28 листопада 2012 р. Ч. II. Полтава: Полтавський нац. техн. ун-т імені Юрія Кондратюка, 2012. С. 57–60.

59. Шуміло О. Фінансування екологічних проєктів шляхом краудфандингу: правові аспекти та практика застосування : практ. посіб. Львів : Видавництво «Компанія «Манускрипт», 2020. 108 с.

60. A national framework for greater citizen engagement. A discussion paper, July 2008, Ministry of Justice, UK. 24 p. URL: http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+/http://www.justice.gov.uk/docs/citizen_engagement.pdf.

61. Brabham D.C. Crowdsourcing. A model for leveraging online communities. The Participatory Cultures Handbook. Routledge, 2012. 193 p

62. Effective Communication and Public Participation: 2019 MRSC of Washington. All rights reserved. Privacy & Terms. URL : <http://mrsc.org/Home/ExploreTopics/Governance/Citizen-Participationand-Engagement/Ef>

63. Graeff E. Crowdsourcing as Reflective Political Practice: Building a Location-based Tool for Civic Learning and Engagement. Internet, Politics, and Policy. 2014. URL: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2524967

64. Howe J. Crowdsourcing: a definition. URL: crowdsourcing.typepad.com/

65. New Strategy and Council of Europe Action Plan for Social Cohesion. URL : http://www.coe.int/t/dg3/socialpolicies/socialcohesiondev/source/Conf2018/ActionPlan_en.pdf

66. Non government organisations UK. URL: <http://www.ngo.bham.ac.uk/definingfurther.htm>.

67. Recommendation CM/Rec (2019) 14 of the Committee of Ministers to member states on the legal status of nongovernmental organisations in Europe. URL : <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=1194609>

68. Shchebetun I., Nikitenko L., Pysarieva E., Turchenko O., Afanasieva M. Electronic and Internet Technologies in the Election Process. Test Engineering & Management magazine. 2020. Vol. 83: March-April. P. 6776–6784. URL: <http://www.testmagazine.biz/index.php/testmagazine/.../view/4741>

69. Strong and prosperous communities. The Local Government White Paper, Department of Communities and Local Government, October 2006, London.
URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/272357/6939.pdf.

Додаток А

Назва адміністративного, старостинського округу	Назва населеного пункту	Чисельність населення				Приріст (скорочення) населення
		Перепис 2001 року	Статистичні дані на 01.01.2020	Статистичні дані на 01.01.2022	Прогнозовані дані на 01.01.2023	
місто Сарни	Сарни	28 257	29 066	28 865	28 626	-239
Великовербченський старостинський округ №1	Велике Вербче	2 709	2 851	2 856	2 856	0
	Бутейки	715	740	741	741	0
	Вирка	440	371	372	371	-1
Коростський старостинський округ №2	Корост	2 232	2 362	2 366	2 366	0
	Мале Вербче	1 044	1 100	1 102	1 102	0
	Одринки	622	642	644	644	0
Кричильський старостинський округ №3	Кричильськ	3 552	2 973	2 978	2 979	1
	Поляна	431	448	449	450	1
	Убереж	60	64	64	64	0
	Угли	241	253	254	254	0
Городецький старостинський округ №4	Городець	2 675	2 167	2 231	2 231	0
	Велихів	650	765	688	688	0
	Сварині	781	770	814	815	1
Костянтинівський старостинський округ №5	Костянтинівка	909	910	912	912	0
	Іванівка	435	443	443	443	0
	Орлівка	526	755	756	755	-1
Ремчицький старостинський округ №6	Ремчиці	980	1 048	1 050	1 050	0
	Копище	139	148	149	149	0
	Тріскині	1 509	1 610	1 613	1 612	-1
	Яринівка	877	937	912	939	27
Цепцевицький старостинський округ №7	Цепцевичі	2 462	2 586	2 591	2 592	1
	Висове	432	446	447	447	0
Туловицький старостинський округ №8	Туловичі	1 273	1 343	1 345	1 344	-1
	Довге	997	1 046	1 048	1 048	0
	Чемерне	866	911	938	912	-26
Люхчанський старостинський округ №9	Люхча	2 216	2 328	2 333	2 333	0
	Глушиця	1 209	1 289	1 291	1 291	0
	Глушицьке	42	45	45	45	0
	Дубки	473	479	480	480	0
	Обірки	221	234	234	233	-1
Стрільський старостинський округ №10	Стрільськ	2 357	2 448	2 453	2 454	1
	Маслопуца	176	186	186	186	0

Продовження додатку А

Любиковицький старостинський округ №11	Любиковичі	1 399	1 495	1 497	1 496	-1
	Білятичі	469	499	500	500	0
	Мар'янівка	304	315	316	317	1
Міське населення		28 257	29 066	28 865	28 626	-239
Сільське населення		36 423	37 007	37 098	37 099	1
Всього		64 680	66 073	65 963	65 725	-238